

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINĖS JUSTICIJOS INSTITUTAS

LORETA JUŠKAITĖ-PEČUL
(CIVILINĖS TEISĖS PROGRAMA)

**ABONENTO IR SUBABONENTO PAGAL ENERGIJOS PIRKIMO-PARDAVIMO
SUTARTĮ
TARPUSAVIO SANTYKIŲ YPATUMAI**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo Vadovas
Lektorius dr. Ažuolas Čekanavičius

Vilnius, 2013

TURINYS

ĮVADAS	3
1. ABONENTO IR SUBABONENTO TARPUSAVIO SANTYKIŲ REGLAMENTAVIMAS	6
2. ABONENTO IR SUBABONENTO TARPUSAVIO SANTYKIŲ IDENTIFIKAVIMO PROBLEMOS.....	8
3. VARTOTOJŲ TEISĖS GINANČIOS NUOSTATOS ABONENTO IR SUBABONENTO TARPUSAVIO SANTYKIUOSE	12
4. ABONENTO IR SUBABONENTO TARPUSAVIO SUTARTIS	21
4.1. VIEŠOJI SUTARTIS.....	22
4.2. ABONENTO IR SUBABONENTO TARPUSAVIO TEISĖS IR PAREIGOS.....	26
4.3. SUTARTIES RŪŠIS.....	33
IŠVADOS	42
SANTRAUKA.....	44
SUMMARY	46
LITERATŪROS SĄRAŠAS	48

IVADAS

Šiuolaikinėse valstybėse tinkamas energijos pirkimo – pardavimo santykių reglamentavimas yra aktualus visuomenei, nes beveik kiekvienas asmuo susiduria su elektros, šilumos energijos, dujų, vandens ir kitų rūšių energijos vartojimu. Civilinėje teisėje energijos pirkimo – pardavimo sutartis dažnai minima kalbant apie vartotojų teisinę apsaugą ir viešąsias sutartis. Energijos tiekėjais dažniausiai yra monopolistinės įmonės, todėl energijos pirkimo-pardavimo sutartiniuose santykiuose sutarties laisvės principas veikia ne visa apimtimi – jis ribojamas imperatyviųjų įstatymo normų. Taigi energijos pirkimo-pardavimo sutarties reglamentavimas apima tiek viešosios, tiek ir privatinės teisės normas.

Išnagrinėjus Lietuvos civilinės teisės literatūrą aiškėja, kad nepaisant tinkamo energijos pirkimo-pardavimo sutarties reglamentavimo aktualumo, energijos pirkimo-pardavimo sutartis nėra dažnas Lietuvos civilinės teisės mokslininkų nagrinėjimo objektas. Abonento ir subabonento pagal energijos pirkimo-pardavimo sutartį tarpusavio santykių (toliau – abonento ir subabonento tarpusavio santykiai) ypatumai – apskritai Lietuvos teisės mokslininkų nenagrinėta tema. Šios temos aktualumą taip pat lemia tai, kad Lietuvoje abonento ir subabonento tarpusavio santykių klausimu yra labai menka įstatyminė bazė, todėl šioje srityje kyla daug neaiškumų. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos ataskaitoje pažymima, kad „Elektros energetikos sektoriuje vartotojai daugiausiai kreipėsi dėl naujų vartotojų prijungimo įkainių apskaičiavimo, elektros tiekimo kainų bei tarifų taikymo, elektros tiekimo nutraukimo ir atnaujinimo. Daug paklausimų gauta dėl subabonentams taikomų sutartinių kainų, kurių Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija nereguliuoja“¹. Akivaizdu, kad vartotojams nesuprantama, kodėl subabonentams taikomų sutartinių kainų Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija nereguliuoja. Kadangi mūsų darbo temos Lietuvos teisės mokslininkai iki šiol nenagrinėjo, remsimės Rusijos Federacijos teisės mokslininkų darbais. Rusijos Federacijos civilinio kodekso ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) panašumai lėmė tai, kad mūsų temos analizei pasirinkti būtent šios šalies teisės mokslininkų darbai. Taigi mūsų darbe dažnai cituosime L. Andrejevos, kuri viena iš pirmųjų Rusijos Federacijos teisės mokslininkų iškėlė abonento ir subabonento tarpusavio santykių kvalifikavimo problemą, teisinius darbus. L. Andrejevos mintys yra dažnai cituojamos kitų Rusijos Federacijos teisės mokslininkų, kurie arba pritaria šiomis mintimis, arba išsako savo kritiką, darbuose. Taip pat cituosime A. Sakian ir K. Jakovlev teisinius darbus, kuriuose aptarti keli labiausiai paplitę požiūriai į

¹ Lietuvos Respublikos valstybinės kainų ir energetikos komisijos 2009 m. veiklos ataskaita// <http://www.lsta.lt/files/news/VKEKKAtaskaita2009.PDF> ; Prisijungimo data 2011-01-03.

abonento ir subabonento tarpusavio santykių kvalifikavimą. Mūsų darbe cituojamas teisės mokslininkas D. Michailov nagrinėjo ne tik Rusijos Federacijos, bet ir Baltarusijos ir Ukrainos Respublikų teisinę bazę, susijusią su abonento ir subabonento tarpusavio santykiais. Taip pat remsimės Lietuvos teismų praktika, kurios pastaruoju metu mūsų nagrinėjama tema yra šiek tiek padaugėję.

Mokslinio darbo tikslas. Išanalizuoti abonento ir subabonento tarpusavio santykių ypatumus.

Mokslinio darbo hipotezės. Abonento ir subabonento tarpusavio santykiam taikomos energijos pirkimo-pardavimo sutartis reglamentuojančios teisės normos. Subabonentas santykiuose su abonentu gali pasinaudoti vartotojų teises ginančiomis nuostatomis.

Mokslinio darbo uždaviniai.

- ✓ Išnagrinėti Lietuvos teisės aktus, susijusius su abonento ir subabonento tarpusavio santykiais.
- ✓ Išnagrinėti Lietuvos teismų praktiką, susiformavusią nagrinėjant abonento ir subabonento tarpusavio ginčus.
- ✓ Nustatyti, kaip atpažinti abonento ir subabonento tarpusavio santykių buvimą.
- ✓ Nustatyti, ar abonentas santykiuose su subabonentu yra pripažįstamas verslininku?
- ✓ Nustatyti, ar abonentas privalo sudaryti sutartį su subabonentu?
- ✓ Nustatyti, ar abonento ir subabonento tarpusavio sutartis yra viešoji sutartis?

Mokslinio darbo objektas. Abonento ir subabonento tarpusavio santykių ypatumai.

Mokslinio darbo metodai. Atliekant pasirinktos temos tyrimą naudojami šie metodai – sisteminės analizės, apibendrinimo, dokumentų analizės, lyginamasis, loginis. Sisteminių analizės metodu nustatyti teisės aktų normų loginiai ryšiai ir jų sąveika su kitų teisės aktų normomis. Apibendrinimo metodas naudotas apibendrinant teisės mokslininkų nuomones ir formuluojant darbo išvadas. Dokumentų analizės metodas naudotas tiriant Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos teisinį reguliavimą. Lyginamasis metodas naudotas lyginant kitų valstybių teisės aktų normas ir Rusijos Federacijos teisės mokslininkų teiginius su Lietuvos Respublikos teisės aktų normomis. Loginis metodas pasirinktas nustatant ryšius ir prieštaravimus tarp teisės aktų normų, o taip pat tarp teisės aktų normų ir teismų praktikos.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, skyriai ir išvados. Pirmajame skyriuje aptariama, kokie teisės aktai reglamentuoja abonentų ir subabonentų tarpusavio santykius. Antrajame mūsų darbo skyriuje nagrinėjama, kaip atpažinti abonentų ir subabonentų tarpusavio santykių buvimą. Trečiajame skyriuje analizuojama, ar subabonentas santykiuose su abonentu yra ginamas kaip vartotojas. Ketvirtajame skyriuje nagrinėjami abonentų ir subabonentų tarpusavio sutarties klausimai: ar tai viešoji sutartis, abonentų ir subabonentų tarpusavio teisės ir pareigos, abonentų ir subabonentų tarpusavio sutarties rūšis.

1. ABONENTO IR SUBABONENTO TARPUSAVIO SANTYKIŲ REGLAMENTAVIMAS

Abonento ir subabonento tarpusavio santykių reglamentavimui Civiliniame kodekse skirtas vienintelis straipsnis. Civilinio kodekso 6.389 straipsnio 1 dalis nustato, kad abonentas, neviršydamas leistinos naudoti galios, be elektros energijos tiekimo įmonės sutikimo turi teisę iš jos priimtą elektros energiją perduoti kitam asmeniui (subabonentui). Civilinio kodekso 6.389 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad šilumos energiją, šaltą bei karštą vandenį, dujas abonentas gali perduoti kitam asmeniui (subabonentui) tik tuo atveju, kai energijos tiekimo įmonė sutinka. Taigi elektros energija subabonentui gali būti perduodama be energijos tiekimo įmonės sutikimo, o norint perduoti kitų rūšių energiją būtinas energijos tiekimo įmonės sutikimas.

Visas Civilinio kodekso šeštos knygos septintas skirsnis yra skirtas energijos pirkimo-pardavimo sutarčių reglamentavimui. Mūsų jau minėtas Civilinio kodekso 6.389 straipsnis yra Civilinio kodekso šeštos knygos XXIII skyriaus septintame skirsnyje, bet vien ta aplinkybė, kad 6.389 straipsnio nuostata yra skirsnyje, reglamentuojančiame energijos pirkimo-pardavimo sutartį, kaip kalbėsime vėliau, yra nepakankama norint abonento ir subabonento tarpusavio sutartį kvalifikuoti energijos pirkimo-pardavimo sutartimi.

Kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose abonento ir subabonento tarpusavio santykiai nėra reglamentuojami. Keletas nuostatų, skirtų abonento ir subabonento tarpusavio santykių reglamentavimui, yra poįstatyminiuose teisės aktuose. Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklėse² yra apibrėžtos vartotojo (abonento), valdančio lokalų elektros tinklą, pareigos. Tarp šių pareigų yra apibrėžtos ir vartotojo (abonento) pareigos subabonentui, susijusios su tinkamu lokalaus elektros tinklo valdymu. Vandentvarkos ūkio naudojimo taisyklėse³, Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo ir priežiūros taisyklėse⁴ ir Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos apraše⁵ taip pat yra keletas nuostatų, susijusių su abonento ir subabonento tarpusavio santykiais.

² Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. 1-38 patvirtintos „Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklės“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 20-957.

³ Lietuvos Respublikos statybos ir urbanistikos ministro 1996 m. lapkričio 22 d. įsakymu Nr. 172 patvirtintos „Vandentvarkos ūkio naudojimo taisyklės“ // Valstybės žinios. 1996, Nr. 125-2923.

⁴ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. D1-629 patvirtintos „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo ir priežiūros taisyklės“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 20-957.

⁵ Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. 1-127 patvirtintas „Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos aprašas“ // Valstybės žinios. 2012, Nr. 82-4279.

Akivaizdu, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose tėra keletas nuostatų, reglamentuojančių abonentų ir subabonentų tarpusavio santykius, todėl jų reglamentavimas yra labai fragmentiškas. Menkas abonentų ir subabonentų tarpusavio santykių reglamentavimas įneša daug neaiškumų, kurie puikiai matomi nagrinėjant Lietuvos teismų praktiką, kurią apžvelgsime kituose mūsų darbo skyriuose.

2. ABONENTO IR SUBABONENTO TARPUSAVIO SANTYKIŲ IDENTIFIKAVIMO PROBLEMAS

Norint suvokti abonentų ir subabonentų tarpusavio santykių ypatumus, visų pirma reikia išsiaiškinti, kokie požymiai padeda atpažinti abonentų ir subabonentų tarpusavio santykių buvimą. Pirmiausia apibrėšime abonentų ir subabonentų sąvokas.

Abonentas – ne tik fizinis, bet ir juridinis asmuo, kuris naudojami energijos tiekimo įmonės paslaugomis pagal energijos pirkimo-pardavimo sutartį. Vadinasi abonentas – tiesioginis lokalių energijos tinklų, kurie prijungti prie energijos tiekimo įmonės energijos tiekimo tinklų, savininkas.⁶ Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklėse nėra apibrėžta abonentų sąvoka, vietoje abonentų sąvokos yra naudojamos vartotojų ir buitinių vartotojų sąvokos. Šios sąvokos naudojamos tam, kad būtų atskirti paprasti energijos vartotojai nuo tų energijos vartotojų, kuriems taikomos vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančios teisės normos. Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklių 6 punktas vartotoju apibrėžia asmenį, kurio valdomi elektros įrenginiai yra prijungti prie perdavimo arba skirstomųjų tinklų ir kuris perka elektros energiją vartojimo tikslams. Tokiu vartotoju gali būti ne tik juridinis, bet ir fizinis asmuo. Tame pačiame Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklių punkte apibrėžta ir buitinių vartotojų sąvoka: Buitinis vartotojas – fizinis asmuo, perkantis elektros energiją asmeniniams, šeimos ar namų ūkio poreikiams, nesusijusiems su verslu ar profesija, tenkinti. Buitinio vartotojų sąvoka apima vartotojus, kuriems taikomos vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančios teisės normos.

Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklėse yra apibrėžta subabonentų sąvoka. Subabonentas – asmuo, kurio elektros įrenginiai yra prijungti prie vartotojų lokalaus elektros tinklo ir kuriam vartotojas, neviršydamas jam suteiktos leistinosios naudoti galios, perduoda elektros energiją vartojimo tikslais. Taigi tiek abonentu, tiek subabonentu gali būti ir fizinis ir juridinis asmuo.

Nagrinėjant teismų praktiką tampa akivaizdu, kad mūsų paminėti abonentų ir subabonentų sąvokų apibrėžimai ir Civilinio kodekso 6.389 straipsnio nuostatos ne visada padeda nustatant abonentų ir subabonentų tarpusavio santykių buvimą. Pavyzdžiui, ar tarp sodininkų bendrijos ir jos narių susiklosto abonentų ir subabonentų tarpusavio santykiai? Sodininkų bendrijų įstatymo⁷ 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad sodininkams bendrosios

⁶ E. В. Герасимчук. Некоторые вопросы прикладной электроэнергетики: абонент и субабонент // http://en-info.ru/pdf/Irbis_3_2011.pdf ; prisijungimo data: 2012-12-10

⁷ Lietuvos Respublikos sodininkų bendrijų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-40.

dalinės nuosavybės teise priklauso sodininkų bendromis lėšomis ar bendromis sutelktomis jėgomis pastatyti, įrengti ar kitaip įsigyti bendrojo naudojimo objektai <...>. Į mūsų užduotą klausimą jau atsakė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) vienoje iš savo nutarčių, kurioje pasisakė dėl sodininkų bendrijos ir jos narių tarpusavio santykių tinkamo kvalifikavimo: „Kasatorius neteisingai aiškina, kad tarp sodininkų bendrijos ir jos narių elektros energijos tiekimo santykiai atitinka CK 6.389 straipsnyje numatytus abonto ir subabonto santykius. Pagal Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklių 8 punktą abonentas yra sodininkų bendrija. Ieškovė, būdama sodininkų bendrijos narė, yra abonto dalyvė, bendraturtė, o ne subabonentė. Ją galima būtų pripažinti subabonte, jeigu ji nebūtų sodininkų bendrijos narė ir per sodininkų bendrijai priklausančius tinklus pagal sutartį su bendrija gautų bendrijai tiekiamą energiją. Ieškovė yra sodininkų bendrijai priklausančių vidinių elektros tinklų ir įrenginių bendraturtė (Sodininkų bendrijų įstatymo 7 straipsnio 1 dalis). Ieškovės pastatuose jos lėšomis įrengti elektros apskaitos prietaisai ir įrenginiai yra jos nuosavybė. Savininkas jam priklausančiu turtu gali naudotis, jį valdyti ir disponuoti savo nuožiūra, nepažeisdamas įstatymų ir kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų (CK 4.37 straipsnio 1 dalis)“⁸. Ne tik sodininkų, bet ir kitų bendrijų (daugiabučių gyvenamųjų namų, nuosavų garažų savininkų), kurios yra abonentai, nariai taip pat laikomi abonto dalyviais, nes jie yra bendrijai priklausančių vidinių energijos tiekimo tinklų ir įrenginių bendraturčiai. Vadinasi, svarbus požymis identifikuojant abonto ir subabonto tarpusavio santykius – subabonentui tiekama energija per svetimus (abonto) tinklus ir įrenginius, todėl svarbu atskirti sodininkų bendrijos ir jos narių tarpusavio teisinius santykius nuo sodininkų bendrijos ir kitų fizinių ar juridinių asmenų teisinių santykių. Kaip matome, subabonentą iš dalies galėtume apibrėžti kaip abonentą, kurio energiją tiekiantys įrenginiai yra netiesiogiai prijungti prie energijos tiekimo įmonės tinklų. Jeigu neegzistotų netiesioginio prijungimo prie energijos tiekimo įmonės tinklų, energijos pirkimo-pardavimo santykiuose neturėtume subabonto sąvokos. Taigi subabonentas prie energijos tiekimo įmonės tinklų yra prijungtas netiesiogiai, per svetimus (abonto) tinklus.

Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos sprendimu pareiškėja buvo pripažinta subabonte, nes nebuvo bendrijos nare, todėl pagal sutartį su bendrija naudojosi svetimais (bendrijos) energijos tiekimo tinklais: „Asmenys, kurie mėgėjiško sodo teritorijoje įsigyja žemės sklypą ir nepageidauja tapti bendrijos nariais, taip pat asmenys, išstoję iš

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje pagal atsakovo sodininkų bendrijos „Rapsas“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 27 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės A. T. ieškinį atsakovui sodininkų bendrijai „Rapsas“ dėl sodininkų bendrijos valdybos ir įgaliotinių susirinkimo bei visuotinio narių susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais, bylos Nr. 3K-3-55/2006.

bendrijos arba iš jos pašalinti, privalo sudaryti su bendrija sutartis dėl naudojimosi bendrojo naudojimo objektais sąlygų, tvarkos ir kainų, o už visas paslaugas ir naudojimąsi bendrojo naudojimo objektais ne bendrijos nariai atsiskaito pagal bendrijos pateiktas sąskaitas sutartyje nustatytais sąlygomis ir tvarka (Sodininkų bendrijų įstatymo 7 str. 5 d.). Pareiškėja nėra sudariusi su AB „VST“ elektros energijos pirkimo – pardavimo sutarties, todėl ji nėra abonentas (tuo pačiu ir buitinis vartotojas) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.383 str. prasme. Ji yra subabonentas (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.389 str. 1 d.) gaunantis elektros energiją iš abonto (sodininkų bendrija „Šernai“), kuris tiesiogiai sudaręs elektros energijos pirkimo – pardavimo sutartį su AB „VST“, todėl pareiškėja privalo atsiskaityti už elektros energiją, pagal bendrijos pateiktas sąskaitas, nustatytais sąlygomis ir tvarka“⁹.

Atsiskaitymo už energiją sąlygos ir tvarka yra nustatyta abonto ir subabonto tarpusavio sutartyje. Taigi kitas svarbus požymis identifikuojant abonto ir subabonto tarpusavio santykius – sutarties tarp abonto ir subabonto buvimas. Ar rašytinės sutarties nebuvimas sukuria abonentui ir subabonentui tarpusavio teises ir pareigas? Civilinio kodekso 1.71 straipsnio 1 dalis nustato, kad sandoriai sudaromi žodžiu, raštu (paprasčia arba notarine forma) arba konkludentiniais veiksmais, o 1.71 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad sandoris, kuriam įstatymai nenustato konkrečios formos, laikomas sudarytu, jeigu iš asmens elgesio matyti jo valia sudaryti sandorį (konkludentiniai veiksmai). Civilinio kodekso 6.384 straipsnio 1 dalis nustato, kad jeigu pagal sutartį abonentas yra fizinis asmuo – vartotojas, naudojantis energiją savo buitiniams reikmėms, tai sutartis laikoma sudaryta nuo vartotojo įrenginių prijungimo prie energijos tiekimo tinklų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, kad „tiekėjo prievolė tiekti elektros energiją namo gyventojų buitiniams reikmėms kyla iš jo ir butų savininkų konkludentiniais veiksmais sudarytų elektros tiekimo sutarčių; tokios sutartys laikomos sudarytomis neterminuotam laikui; kai sutartis sudaryta konkludentiniais veiksmais, rašytinės formos sutarties sudarymas nebūtinasis“¹⁰.

Abonto ir subabonto, naudojančio elektros energiją buitiniams reikmėms, valia sudaryti sandorį, mūsų nuomone, taip pat galėtų būti išreiškiama subabonentui prisijungus prie abonentui priklausančių lokalių elektros tinklų esant abonto sutikimui. Faktinis elektros energijos gavimas galėtų reikšti subabonto valią sudaryti sutartį. Bet toks

⁹ Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos 2008 m. spalio 16 d. sprendimas pagal A. K. skundą dėl Valstybinės energetikos inspekcijos prie Ūkio ministerijos sprendimo pagrįstumo, bylos Nr. 2008/01-4R-223

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. teismų praktikos „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“.

valios sudaryti sutartį išreiškimas, mūsų nuomone, yra galimas tik tokiu atveju, kai sutarties objektu yra elektros energija, nes norint perduoti kitų rūšių energiją yra būtinas energijos tiekimo įmonės sutikimas.

Vilniaus apygardos teismas civilinėje byloje konstatavo, kad elektros energijos pirkimo-pardavimo sutartis sudaryta konkludentiniais veiksmais: „Ieškovei įsigyjant butą (duomenys neskelbtini), šio namo įrenginiai buvo prijungti prie atsakovo UAB „Rausa“ energijos tiekimo tinklą. Elektros energijos pirkimo-pardavimo sutartis tarp šalių pasirašyta nebuvo, tačiau pagal susiklosčiusius šalių teisinius santykius, atsakovas tiekė elektros energiją, pateikdavo sąskaitas, ir priimdavo iš ieškovės įmokas už suteiktas paslaugas, tokiu būdu šalių konkludentiniais veiksmais buvo sudaryta elektros energijos pirkimo-pardavimo sutartis“¹¹.

Kai energijos perdavimui nėra būtinas energijos tiekimo įmonės sutikimas, konkludentiniais veiksmais sudarytos sutarties pagrindu taip pat atsiranda teisiniai abonto ir subabonto tarpusavio santykiai. Subabonto savavališkas prisijungimas prie abonto lokalaus energijos tiekimo tinklo (nesant tarpusavio sutarties) yra neteisėtas.

Aptarę abonto ir subabonto tarpusavio santykių identifikavimo problemas, galime pereiti prie šių santykių ypatumų nagrinėjimo.

¹¹ Vilniaus apygardos teismo 2008 m. birželio 2 d. sprendimas civilinėje byloje pagal atsakovo UAB „Rausa“ apeliacinį skundą dėl „Varėnos rajono apylinkės teismo 2009 m. vasario 13 d. sprendimo, bylos Nr. 2A⁴²-497/2008.

3. VARTOTOJŲ TEISĖS GINANČIOS NUOSTATOS ABONENTO IR SUBABONENTO TARPUSAVIO SANTYKIUOSE

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnio 5 dalis nustato, kad valstybė gina vartotojų interesus.

LAT yra pasisakęs, kad „Energijos tiekimo teisinių santykių reglamentavimo ypatumus didele dalimi lemia energetikos, kaip ūkio šakos, specifika. Energijos (energijos išteklių) tiekimui būdingas aukštas ūkio subjektų koncentracijos lygis, dažnai energijos tiekėju yra monopolistinės ar dominuojančią padėtį rinkoje užimančios įmonės. Dėl šių aplinkybių energijos pirkimo–pardavimo sutartiniuose santykiuose sutarties laisvės principas yra ribojamas imperatyviųjų įstatymo normų. Vartotojas, perkantis energiją, paprastai neturi galimybės arba turi labai ribotą galimybę pasirinkti energijos pirkimo–pardavimo sutarties kontrahentą bei individualiai derėtis dėl energijos pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų. Dėl to sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrai energijos tiekimo santykiuose atkurti bei tinkamai vartotojo interesų apsaugai ir teisių gynimui užtikrinti būtinos specialios garantijos. Konstitucinio Teismo praktikoje konstatuota, kad būtinybė ginti vartotojų interesus yra konstitucinis asmens ūkinės veiklos laisvės ribojimo pagrindas; įstatymais ir kitais teisės aktais turi būti nustatytos vartotojų interesų gynimo priemonės, valstybės institucijos turi kontroliuoti, kaip ūkio subjektai laikosi įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytų reikalavimų; specialiosios vartotojų interesų gynimo priemonės – tai diskriminacinių kainų nustatymo ribojimas, monopolinės rinkos prekių kainų dydžių, tarifų valstybinis reglamentavimas, prekių kokybės, kitų reikalavimų monopoliniam ūkio subjektui nustatymas ir kt.“¹². Civilinio kodekso 6.383 straipsnio 4 dalis nustato, kad kai energijos pirkimo–pardavimo sutartis yra vartojimo sutartis, t.y. abonentas yra fizinis asmuo, kuris energiją perka asmeniniams, savo šeimos ar namų ūkio poreikiams (vartotojas), energijos pirkimo–pardavimo sutarčiai mutatis mutandis taikomas šio kodekso 6.188 straipsnis ir kiti šio kodekso straipsniai, nustatantys vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių ypatumus.

Taigi tik tuo atveju, kai energijos pirkimo–pardavimo sutarties šalis – abonentas yra fizinis asmuo, kuris energiją perka asmeniniams, savo šeimos ar namų ūkio poreikiams, jis yra vartotojas vartotojų teisės (CK 1.39 straipsnis) prasme ir turi gauti įstatymine

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. teismų praktikos „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“.

vartotojo, kaip silpnesniosios sutarties šalies, teisių apsaugą.¹³ Civilinis kodeksas nutyli dėl subabonento kaip fizinio asmens, perkančio energiją asmeniniams, savo šeimos ar namų ūkio poreikiams, buvimo vartotoju.

Vartojimo sutarties požymius gali atitikti labai įvairios savo dalyku sutartys, todėl svarbu užtikrinti, kad visais atvejais sprendžiant sutartinius ginčus vartojimo sutartys būtų identifikuotos ir vartotojo teisės būtų tinkamai ginamos.¹⁴ Analizuojant teismų praktiką akivaizdu, kad teismai vis drąsiau abonentu ir subabonentu (fizinio asmens, perkančio energiją asmeniniams, savo šeimos ar namų ūkio poreikiams) tarpusavio sutartį įvardija vartojimo sutartimi. Pradžią šiam pripažinimui davė LAT nutartis¹⁵, kuri yra labai reikšminga vartotojų teisių apsaugos srityje. Atsakovas AB „Grigiškės“ pirko elektros energiją iš elektros energijos tiekėjo (AB Rytų skirstomieji tinklai) ir perparduodavo ieškovui 791-ajai daugiabučio namo savininkų bendrijai (butų savininkams). Taigi atsakovas yra abonentas, o ieškovas subabonentas. Nesigilinant į visas bylos subtilybes, mums svarbu yra tai, kad LAT abonto ir subabonto tarpusavio sutartį pripažino vartojimo sutartimi. Atsakovo AB „Grigiškės“ vienas iš kasacinio skundo argumentų buvo: kadangi abonentas pagal CK 6.389 straipsnio 1 dalį turi teisę, o ne pareigą tiekti subabonentui iš elektros energijos tiekėjo gautą elektros energiją, tai teismas, pripažindamas, kad tarp atsakovo ir ieškovo susiklostė abonto-subabonto teisiniai santykiai, kartu turėjo pripažinti ir tokių santykių dispozityvumą bei abonto teisę nutraukti juos Sutartyje nustatyta tvarka.¹⁶ LAT nesutiko su atsakovo argumentais ir gynė butų savininkų interesus:

„Vartojimo sutarties samprata pateikta CK 1.39 straipsnio 1 dalyje. Pagal šią normą vartojimo sutarčiai būdingi du požymiai: 1) prekes ar paslaugas turi įsigyti fizinis asmuo; 2) fizinis asmuo prekes ir paslaugas turi įsigyti ne dėl savo ūkinės-komercinės veiklos, o savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti. Šie požymiai reikalauja, kad, teisiškai vertinant sutartį, būtų nustatyta, koks asmuo – fizinis ar juridinis – yra galutinis prekių ar paslaugų vartotojas, taip pat prekių ir paslaugų įsigijimo tikslą. Bylą nagrinėję teismai, pripažindami ginčo Sutartį vartojimo sutartimi, akcentavo, kad, nors Sutartis sudaryta su Bendrija, kuri joje įvardyta elektros energijos vartotoju, galutinis elektros energijos vartotojas yra ne Bendrija, o butų savininkai, t. y. fiziniai asmenys, naudojantys

¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. teismų praktikos „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovo 791-osios daugiabučio namo savininkų bendrijos ir atsakovo akcinės bendrovės „Grigiškės“ kasacinius skundus dėl Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2007 m. sausio 25 d. sprendimo ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 18 d. nutarties peržiūrėjimo, bylos Nr.3K-3-211/2008.

¹⁶ Ten pat.

elektros energiją savo namų ūkio reikmėms <...> Teisėjų kolegija sutinka su apeliacinės instancijos teismo padaryta išvada, kad aplinkybė, ar konkreti sutartis yra vartojimo sutartis, nustatoma ne pagal prekių (paslaugų) pardavėjo (tiekėjo), o būtent pagal prekių (paslaugų) gavėjo statusą ir tikslus, kuriems įgyvendinti įsigyjama prekė (paslauga). Dėl to atsakovo kasacinio skundo argumentai, kad jo įmonė niekada nebuvo elektros energijos tiekėja, kad ji nėra juridinis asmuo, parduodantis elektros energiją visiems (CK 6.161 straipsnis), ir elektros energijos pardavimas nėra jos verslas, yra teisiškai nereikšmingi ir nepaneigia išvados, kad ginčo Sutartis yra elektros energijos vartojimo pirkimo-pardavimo sutartis (CK 6.383 straipsnio 4 dalis, 1.39 straipsnio 1 dalis, 6.188 straipsnis). Teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai ginčo Sutartį teisine prasme pagrįstai laikė vartojimo sutartimi (CK 1.39 straipsnio 1 dalis), ir jai taikytinos specialiosios teisės normos, reglamentuojančios vartojimo sutarčių ypatumus (CK 6.383 straipsnio 4 dalis)¹⁷. LAT savo išaiškinimuose vengė sąvokų abonentas ir subabonentas. Butų savininkai buvo pripažinti vartotojais, taigi subabonentai šiuo atveju pripažinti vartotojais. Vadovaujantis šia nutartimi, darytina išvada, kad norint abonto ir subabonto tarpusavio sutartį pripažinti vartojimo pakanka nustatyti šiuos požymius: subabonentas turi būti fiziniu asmeniu, perkančiu energiją savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti. Bet šių požymių tikrai nepakanka abonto ir subabonto tarpusavio sutartį pripažinti vartojimo sutartimi.

Vadovaujantis vartotojų apsaugos srityje priimtomis Europos Sąjungos ir nacionalinių teisės aktų normomis, sutartis turėtų būti kvalifikuojama kaip vartojimo, jei ji atitinka šiuos esminius požymius. Pirma, prekes ar paslaugas *įsigyja fizinis asmuo*. Antra, fizinis asmuo prekes ir paslaugas įsigyja ne dėl savo ūkinės-komercinės ar profesinės veiklos, o *savo asmeninių, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti*. Trečia, prekes ar paslaugas *teikia verslininkas* (fizinis ar juridinis asmuo, kuris veikia savo verslo (plačiaja prasme) tikslais) <...> Kvalifikuojant sutartį vartojimo sutartimi svarbios abi šalys, todėl visais atvejais greta vartotojo būtina identifikuoti ir kitą sutarties šalį – verslininką.¹⁸ Taigi LAT savo apžvalgoje nurodė trys požymius, kuriuos atitinkanti sutartis yra kvalifikuojama kaip vartojimo. Atkreipsime dėmesį į trečiąjį požymį: prekes ar paslaugas *teikia verslininkas* (fizinis ar juridinis asmuo, kuris veikia savo verslo (plačiaja prasme) tikslais). Analizuojant teismų praktiką aiškėja, kad dauguma abonentų, kurie yra juridiniai asmenys, bando paneigti, kad

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovo 791-osios daugiabučio namo savininkų bendrijos ir atsakovo akcinės bendrovės „Grigiškės“ kasacinius skundus dėl Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2007 m. sausio 25 d. sprendimo ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 18 d. nutarties peržiūrėjimo, bylos Nr.3K-3-211/2008.

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. teismų praktikos „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“.

tarp jų ir subabonentų sudarytos sutartys yra vartojimo sutartys vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančių teisės normų prasme. Šios įmonės remiasi tuo, kad energijos pardavimas nėra jų verslas, jos neparduoda energijos visiems kas kreipiasi. Kadangi LAT verslininku apibrėžia fizinį ar juridinį asmenį, kuris veikia savo verslo (plačiąja prasme) tikslais, praverstų išsiaiškinti, kaip LAT apibūdina verslo sąvoką:

„Verslui, kaip specifinei asmens veiklai, apibūdinti nacionalinės teisės aktuose gali būti vartojamos ekonominės, ūkinės-komercinės, individualios veiklos sąvokos. Pažymėtina, kad vartojimo sutarties kvalifikavimo aspektu šių sąvokų reikšmė yra analogiška, t. y. konstatavus, kad asmuo užsiima ekonomine, ūkine–komercine, individualia veikla ar verslu ir ši veikla atitinka tris esminius požymius: yra tęstinė (nuolatinė), savarankiška, ja siekiama ekonominės naudos, – prekių pardavėjas ar paslaugų teikėjas vartojimo sutartyje pripažintinas verslininku (CK 1.39 straipsnis)¹⁹. Taigi verslininkas vykdo tęstinę, savarankišką veiklą, kuria siekiama ekonominės naudos. Kaip matysime 4 mūsų darbo skyriuje, teismai nepripažįsta abonento teisės gauti finansinės naudos iš subabonento. Teismai finansinės naudos gavimą iš subabonento pripažįsta kaip vartotojų teisių pažeidimą. Naudinga panagrinėti ekonominės naudos sąvoką, kurią plačiai apibūdino LAT:

„Ekonominė veikla – veikla (įskaitant gamybą, prekybą, paslaugų teikimą, žemės ūkio veiklą, žuvininkystę, kasybą, profesinę veiklą, naudojimąsi turto ir (arba) turtinių teisių turėjimu), kurią vykdant siekiama gauti bet kokių pajamų (neatsižvelgiant į tai, ar ją vykdant siekiama gauti pelno). Atitinkamai ekonomine veikla nelaikoma darbo veikla, valstybės ir savivaldybių veikla (net jeigu už valstybės ir savivaldybių veiklą mokami mokesčiai ar rinkliavos) (Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 2 straipsnio 6 dalis)²⁰. Kaip matome, LAT ekonominę veiklą sieja su bet kokių pajamų gavimu, neatsižvelgiant į tai, ar vykdant ekonominę veiklą siekiama gauti pelno. Verslo tikslus LAT aiškina labai plačiai. Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, darome išvadą, kad abonentas, vykdantis tęstinę ir savarankišką ekonominę veiklą, sudarydamas sutartį su subabonentu (fiziniu asmeniu, perkančiu energiją savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti), kuria negauna pelno, traktuojamas verslininku, o jų sudaryta sutartis – vartojimo sutartis. Akivaizdu, kad toks platus verslo tikslo interpretavimas labai naudingas vartotojam, taigi ir subabonentam. Mūsų nuomone, vadovaujantis tokia plačia LAT interpretacija, kiekvienas subabonentas

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. teismų praktikos „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“.

²⁰ Ten pat.

(fizinis asmuo, perkantis energiją savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti) santykiuose su abonentu, kuris yra verslininkas, bus pripažintas vartotoju.

Vilniaus apygardos teismo byloje akivaizdus subabonto kaip vartotojo gynimas. Ieškovas Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras (abonentas) pirkė elektros energiją iš energijos tiekimo įmonės (AB Rytų skirstomieji tinklai) ir perparduodavo atsakovei (fiziniam asmeniui, subabonentui). Atsakovė nesutiko mokėti ieškovui už suvartotą elektros energiją pagal juridiniams asmenims taikomus tarifus. Vilniaus apygardos teismas pažymėjo, kad „Elektros energija yra perkama šeimos poreikių tenkinimui, todėl ieškovo išduota pažyma dėl atsiskaitymo už sunaudotą elektros energiją yra laikoma vartojimo sutartimi. Elektros energijos sąnaudų fiziniams asmenims skaičiavimas pagal juridiniams asmenims taikomų elektros energijos tarifus prieštarauja geros valios reikalavimui ir sukuria vartotojui teisių ir pareigų disbalansą. <...> Pirmosios instancijos teismas <...> konstatavo, kad tarp šalių yra susiklostę vartojimo energijos pirkimo-pardavimo teisiniai santykiai, o atsakovė yra faktinė, galutinė teikiamos paslaugos vartotoja. Kadangi vartotojas, kaip sutarties šalis, dėl objektyvių priežasčių yra akivaizdžiai nelygiavertėje padėtyje su kita sutarties šalimi, teismas sprendė, jog aiškinant vartojimo energijos pirkimo - pardavimo sutartį turi būti taikoma *contra preferentem*, t.y. sutarties aiškinimo vartotojo naudai taisyklė (CK 6.193 str. 4 d.). Tuo pagrindu teismas pripažino, kad ieškovo prašoma priteisti 10 110,74 Lt skola, kurią jis yra apskaičiavęs remdamasis ne fiziniams, bet juridiniams asmenims taikomais tarifais, pažeidžia atsakovės kaip vartotojos interesus bei teisinį vartojimo sutarčių sąlygų sąžiningumo kontrolės mechanizmą²¹. Tai nereiškia, kad abonentas pirkdamas energiją iš tiekėjo pagal juridiniams asmenims nustatytus tarifus privalo perduoti energiją subabonentui (vartotojui) pigiau, t.y. pagal fiziniams asmenims taikomus tarifus. Šioje byloje svarbi ta aplinkybė, kad abonto ar subabonto tarpusavio sutartis nenustatė visų šalims taikomų sąlygų – neaišku pagal kokį tarifą abonentas įsipareigojo tiekti subabonentui elektros energiją.

Kilus abejonių dėl vartojimo sutarties sąlygos turinio aiškinimo, vadovaujamas CK 6.193 straipsnio 4 dalyje, 6.188 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta palankiausio vartotojo atžvilgiu sutarties sąlygos aiškinimo (*contra proferentem*) taisykle.²²

Panašią situaciją Vilniaus apygardos teismas nagrinėjo dar vienoje byloje, kurioje pažymėjo: „Tai, kad atsakovė nėra sudariusi tiesioginės sutarties dėl buitinių reikmėms vartojamos elektros energijos tiekimo su AB LESTO, jos teisinė padėtis, lyginant

²¹ Vilniaus apygardos teismo 2010 m. rugsėjo 28 d. sprendimas civilinėje byloje pagal ieškovės Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro apeliacinį skundą dėl Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2009 m. gruodžio 11 d. sprendimo, bylos Nr. 2A-809-464/2010.

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. teismų praktikos „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“.

su kitais tos pačios vartotojų grupės – fizinių asmenų – padėtimi, negali būti blogesnė ir jos atžvilgiu negali būti taikomi juridiniams asmenims, kaip vartotojams, nustatyti įkainiai ar tarifai. <...> atsakovė, būdama fiziniu asmeniu ir vartotoja buitiniams poreikiams tenkinti, neturi mokėti pagal tarifus, kurie taikomi juridiniams asmenims. Byloje nėra teisinio pagrindo tarifų kainų skirtumą traktuoti kaip ieškovo faktines išlaidas, vartotojo patirtas, perduodant buitiniam vartotojui elektros energiją. <...> Ta aplinkybė, kad apeliantas nėra sudaręs abiejų šalių rašytinio susitarimo dėl elektros energijos naudojimo bei apmokėjimo už ją sąlygų, sukuria šios bylos šalims teises ir pareigas, t.y. atsakovei teisę gauti per apelianto įrenginius atitinkamą kiekį elektros energijos, atsiskaitant už suvartotą energiją ne su šios energijos rūšies tiesioginiu tiekėju AB LESTO, bet su apeliantu, bei apeliantui teisę už ieškovės reikmėms sunaudotą elektros energiją gauti mokėti, kuris apskaičiuojamas pagal fiziniams asmenims, kaip buitiniams vartotojams, taikomus tarifus (CK 6.2 str.). Atsakovė pagal CK 6. 383 str. 4 d., 6.384 str. 1 d. nuostatas pripažintina vartotoja, naudojančia elektros energiją savo buitiniams reikmėms. Tai, kad apeliantas yra iš biudžeto finansuojama įstaiga ir biudžeto sąskaita negali tenkinti privačių asmenų poreikių bei interesų, nagrinėjamo ginčo atveju ir esant tokiam pareikštam reikalavimui teisinės reikšmės neturi²³.

Mūsų nuomone, pastarieji du Vilniaus apygardos teismo sprendimai kelia tam tikrą abejonių. Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklių 54.3 punktas nustato, kad „<...> subabonentai privalo vartotojui sumokėti už jiems perduotą elektros energiją bei padengti vartotojo pagrįstas ir būtinas išlaidas, kurios patiriamos siekiant užtikrinti elektros energijos perdavimą subabonentams lokaliu elektros tinklu.“ Juridinių ir fizinių asmenų mokamų tarifų (kainų) už elektros energiją skirtumas, mūsų nuomone, gali būti priskirtas prie abonto pagrįstų ir būtinų išlaidų, patiriamų siekiant užtikrinti elektros energijos perdavimą subabonentams. Teismui taikant contra proferentem taisyklę, vartotojų teisės buvo užtikrintos juridinio asmens sąskaita, pastarajam patiriant nuostolių. Manytume, kad tokia situacija prieštarauja Civilinio kodekso 1.5 straipsnyje įtvirtintiems teisingumo, protingumo, sąžiningumo principams. Galime į šią situaciją pažiūrėti ir iš vartotojo pusės, kaip tai darė teismas. Galbūt vartotojas, būdamas silpnesnioji sutarties šalis, nežinojo, kad jam sudarius sutartį su abonentu reikės mokėti už gaunamą energiją pagal juridiniams asmenims taikomus tarifus, galbūt tai žinodamas jis apskritai nebūtų sudaręs sutarties su abonentu, o būtų prisijungęs tiesiogiai prie energijos tiekimo įmonės. Aptarus energijos kainą rašytinėje sutartyje, subabonentas būtų informuotas apie jam taikomus tarifus. Teismas atsižvelgė į

²³ Vilniaus apygardos teismo 2011 m. balandžio 22 d. sprendimas civilinėje byloje pagal ieškovo Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras apeliacinį skundą dėl Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2010 m. birželio 2 d. sprendimo, bylos Nr. 2A-486-567/2011.

virtotojų interesus ir pasisakė, kad jei abonento ir subabonento tarpusavio sutartyje nėra aptartų kainų už energijos perdavimą, taikoma contra proferentem taisyklė.

Kauno apygardos teismas taip pat energijos tiekimo-vartojimo sutartį tarp abonento (UAB „Rodena“) ir subabonento (fizinio asmens) pripažino vartojimo sutartimi, tačiau nepripažino subabonento teisės gauti elektros energiją pagal buitiniams vartotojams taikomus tarifus: „Teisėjų kolegija konstatuoja, jog pirmosios instancijos teismas teisingai konstatavo, kad tarp ieškovės ir atsakovo sudaryta 2003-04-07 elektros energijos tiekimo-vartojimo sutartis (su 2005-12-05 pakeitimais) yra vartojimo sutartis, o ieškovė yra buitinis vartotojas <...> šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises ir pareigas (CK 6.156 str. 1 d.) <...> Atsižvelgiant į tai, kad atsakovas perka elektros energiją iš AB „VST“ didesnėmis kainomis nei buitiniai vartotojai bei vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, atsakovui už elektros energijos perdavimą buitiniams vartotojams (tarp jų ir ieškovei) turėtų būti atlygintos visos patirtos išlaidos“²⁴.

Nuo aukščiau minėtų bylų, ši byla skiriasi tuo, kad tarp abonento ir subabonento buvo sudaryta rašytinė sutartis, kurioje buvo aptartos visos sutarties sąlygos, taip pat dėl elektros energijos kainos. Teismai bando palaikyti pusiausvyrą tarp sutarties laisvės principo ir vartotojų teisių apsaugos. Jeigu abonentas ir subabonentas sudaro energijos pirkimo-pardavimo sutartį, kurioje nusistato energijos kainą ir kitas sąlygas, kurios neprieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, šios sutarties nuostatos negali būti pripažintos nesąžiningomis.

Kauno apygardos teismas taip pat pažymėjo, kad „Ieškovė neįrodė, jog atsakovas, tiekdamas elektros energiją AB „VST“ jam taikomais tarifais, nepagrįstai sutaupė ieškovės sąskaita ar gavo iš to finansinės naudos“²⁵.

LAT toje pačioje byloje gavęs ieškovės kasacinį skundą Kauno apygardos teismo nutartį paliko nepakeistą: „Teisėjų kolegija sutinka su teismų išvada, kad šalių sudaryta sutartis yra elektros energijos vartojimo sutartis ir jai taikytinos vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančios teisės normos. <...> Šalys, sudarydamos sutartį, vadovaujasi sutarčių laisvės principu, tačiau sutarties sąlygos turi atitikti vartojimo sutarčių sąžiningumo kriterijus. Ginčo šalys, sudarydamos energijos pirkimo-pardavimo sutartį, pačios nustatė elektros energijos kainą ir jos taikymo sąlygas: kasatorė įsipareigojo mokėti 2.1 punkte nustatytą kainą už sunaudotos elektros energijos 1 kWh, atsakovas nustatė tokią kainą, kokią moka trečiajam asmeniui pagal jų sudarytą tarpusavio sutartį. Nors kasatorė teigia, kad

²⁴ Kauno apygardos teismo 2010 m. gegužės 4 d. sprendimas civilinėje byloje pagal ieškovės A. S. ieškinį atsakovui UAB „Rodena“, bylos Nr. 2A-631-259-2010.

²⁵ Kauno apygardos teismo 2010 m. gegužės 4 d. sprendimas civilinėje byloje pagal ieškovės A. S. ieškinį atsakovui UAB „Rodena“, bylos Nr. 2A-631-259-2010.

sutartyje turėtų būti nustatomas buitiniams vartotojams taikomas elektros energijos tarifas, tačiau teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad šiuo atveju negali būti pažeidžiamas teisinių santykių dalyvių interesų derinimo ir pusiausvyros principas, t.y. negali būti ginamos kasatorės kaip vartotojos teisės ignoruojant ir pažeidžiant kito asmens – atsakovo teisėtą interesą²⁶.

Taigi teismai energijos pirkimo-pardavimo sutartį tarp abonento (verslininko) ir subabonto (fizinio asmens, perkančio energiją asmeniniams, savo šeimos ar namų ūkio poreikiams) pripažįsta vartojimo sutartimi. Bet kaip būtų tuo atveju, jei abonentas – vartotojas – parduotų energiją subabonentui (vartotojui)?

Vartotojas, kaip sutarties šalis, dėl objektyvių priežasčių – informacijos, patirties, laiko stokos ir kitų panašių aplinkybių yra akivaizdžiai nelygiavertėje padėtyje su kita sutarties šalimi – pardavėju ar paslaugų teikėju, todėl vartojimo sutarties institutas yra grindžiamas silpnesnės sutarties šalies (vartotojo) teisinės apsaugos doktrina, kuri reiškia sutarties laisvės principo ribojimą.²⁷ Santykyje vartotojas-vartotojas subabonentas nėra nelygiavertėje padėtyje ir neturėtų būti ginamas kaip silpnesnioji šalis, todėl čia pilna apimtimi veikia sutarties laisvės principas.

Sutartys, sudarytos dviejų vartotojų (fizinių asmenų), vartojimo sutartimis nelaikomos.²⁸

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pastebėtina, kad abonentai (verslininkai), norėdami apsaugoti savo interesus, santykiuose su subabonentais turėtų sudaryti detalias rašytines sutartis, kuriose būtų aiškiai aptarti subabonentui taikomi tarifai už sunaudotą energiją. Nesant aptartų energijos kainų, abonentui sutartis su subabonentu gali būti nuostolinga. Detalios ir aiškios abonento ir subabonto tarpusavio sutarties nuostatos gali padėti išvengti *contra proferentem* taisyklės taikymo. Kaip matome, jeigu abonento ir subabonto (vartotojo) tarpusavio sutartyje nėra nustatyta tiekiamos energijos kaina, mokestis apskaičiuojamas pagal fiziniams asmenims, kaip buitiniams vartotojams, taikomus tarifus.

Teismų praktikos analizė leidžia daryti neabejotiną išvadą, kad abonento (verslininko) ir subabonto (fizinio asmens, perkančio energiją asmeniniams, savo šeimos ar

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovės A. S. kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 4 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje, bylos Nr. 3K-3-444/2010.

²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. teismų praktikos „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“.

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. teismų praktikos „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“.

namų ūkio poreikiams) tarpusavio santykiams yra taikomos vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančios teisės normos. Jeigu šiuose santykiuose taikoma silpnesniosios šalies gynimo doktrina, galbūt abonentu ir subabonentu tarpusavio santykiuose iš tiesų taikomos energijos pirkimo-pardavimo sutartis reglamentuojančios teisės normos? Šį klausimą nagrinėsime 4 mūsų darbo skyriuje.

4. ABONENTO IR SUBABONENTO TARPUSAVIO SUTARTIS

Kaip jau minėjome, abonento ir subabonento tarpusavio santykiai atsiranda sudarius sutartį. Ar energijos tiekimo įmonė turi kokios įtakos sudarant abonento ir subabonento tarpusavio sutartį? Akivaizdu, kad energijos tiekimo grandinėje nedalyvaujant energijos tiekimo įmonei nei abonento, nei subabonento energija nepasiektų.

Civilinio kodekso 6.389 straipsnio 3 dalis aiškiai atriboja abonento ir subabonento tarpusavio santykius nuo abonento ir energijos tiekimo įmonės tarpusavio santykių: „šio straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytais atvejais atsakingas pagal energijos pirkimo-pardavimo sutartį energijos tiekimo įmonei lieka abonentas“. Kituose teisės aktuose pastarieji santykiai taip pat yra atribojami. Vandentvarkos ūkio naudojimo taisyklių 2.8 punktas reglamentuoja, kad privačių namų (jų dalių, daugiabučių namų savininkų bendrijų), butų savininkai turi teisę, jeigu techniškai tai galima padaryti, įsirengti papildomus VAM - antrinius skaitiklius. Šių apskaitos mazgų (antrinių skaitiklių) savininkai yra laikomi subabonentais. Už suvartotą vandenį ir nuotekų šalinimą jie atsiskaito su abonentu tarpusavyje suderinta tvarka. Tiekėjas neturi jokių juridinių ir finansinių ryšių su subabonentu. Ginčus tarp abonento ir subabonento sprendžia teismas. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo ir priežiūros taisyklių 10.4 punkte taip pat įtvirtinta nuostata, kuri atriboja tiekėją nuo teisinių ryšių su subabonentu: geriamąjį vandenį abonentas gali perduoti kitam asmeniui (subabonentui) tik tuo atveju, kai vandens tiekėjas sutinka. Šiuo atveju atsakingas pagal Sutartį vandens tiekėjui lieka abonentas. Energijos tiekimo įmonė neturi jokių juridinių ir finansinių ryšių su subabonentu.

Abonento ir subabonento tarpusavio sutartis – tai dvišalė sutartis. Šilumos energiją, šaltą bei karštą vandenį, dujas abonentas gali perduoti subabonentui tik tuo atveju, kai energijos tiekimo įmonė sutinka. Bet sutikimo davimas nepaverčia energijos tiekimo įmonės trečiaja abonento ir subabonento sutarties šalimi.

LAT byloje pasisakė: „Elektros energijos vartojimo taisyklių 7.6 punktas nustatė, kad už subabonentų suvartotą elektros energiją su energijos tiekėju ir su subabonentais atsiskaito pagrindinis vartotojas. Taigi net ir pripažinus Kauno aukštesniąją technikos mokyklą subabonentu, pareiga atsiskaityti su tiekėju būtų tekusi atsakovui, nes pagal Taisykles elektros energijos tiekėjas nėra sutartiniuose santykiuose su subabonentais. Todėl pareiga mokėti už visą suvartotą elektros energiją tenka pagrindiniam vartotojui, t.y.

atsakovui, o įvykdęs savo sutartinę pareigą pagrindinis vartotojas turi teisę regresu tvarka reikalauti atitinkamų sumų iš subabonento“²⁹.

Galbūt abonentu ir subabonentu tarpusavio sutarties šalimi turėtų būti energijos tiekimo įmonė. Kaip matysime 4 skyriaus 3 poskyryje, tai teoriškai įmanomas ir net, kai kurių autorių nuomone, logiškas variantas. Prieš pereidami prie abonentu ir subabonentu tarpusavio sutarties rūšies klausimo išnagrinėsime keletą abonentu ir subabonentu tarpusavio sutarties aspektų.

4. 1. VIEŠOJI SUTARTIS

Civilinio kodekso 6.161 straipsnio 1 dalis nustato, kad viešąja sutartimi laikoma sutartis, kurią sudaro juridinis asmuo (verslininkas), teikiantis paslaugas ar parduodantis prekes visiems, kas tik kreipiasi (transporto, ryšių, elektros, šilumos, dujų, vandentiekio ir kitos organizacijos). Civilinio kodekso 6.161 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad visiems paslaugas teikiantis ar prekes parduodantis juridinis asmuo (verslininkas) privalo sudaryti sutartį su bet kuriuo asmeniu, kai šis kreipiasi, išskyrus įstatymų nustatyta tvarka patvirtintas išimtis. Neabejotina, kad energijos pirkimo-pardavimo sutartis (tarp energijos tiekimo įmonės ir abonentu) yra viešoji sutartis. Tai imperatyviai nustato Civilinio kodekso 6.383 straipsnio 3 dalis: energijos pirkimo-pardavimo sutartis yra viešoji sutartis (šio kodekso 6.161 straipsnis).

Energijos pirkimo-pardavimo sutartis yra *viešoji sutartis* (CK 6.383 straipsnio 3 dalis), todėl viešųjų sutarčių reglamentavimo ypatumai, nustatyti CK 6.161 straipsnyje, turi būti taikomi ir vartojimo energijos pirkimo-pardavimo sutartiniuose santykiuose. Viešąja sutartimi laikoma sutartis, kurią sudaro juridinis asmuo (verslininkas), teikiantis paslaugas ar parduodantis prekes visiems, kas tik kreipiasi (transporto, ryšių, elektros, šilumos, dujų, vandentiekio ir kt. organizacijos) (CK 6.161 straipsnio 1 dalis). Kadangi pagal įstatymą vartojimo energijos pirkimo-pardavimo sutartis yra viešoji, t. y. prekių ar paslaugų tiekėjas visada yra juridinis asmuo (verslininkas), tai kvalifikuojant energijos pirkimo-pardavimo sutartį vartojimo sutartimi faktiškai aktualus yra tik vienos iš sutarties šalių – vartotojo – identifikavimas.³⁰

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovo – AB “Lietuvos energija” filialo Kauno elektros tinklų – ieškinį atsakovui – UAB “Kauno praktika” ir trečiajam asmeniui – Kauno aukštesniajai technikos mokyklai - dėl 144 444,9 Lt skolos bei delspinigių už suvartotą elektros energiją išieškojimo, bylos Nr. 3K-3-161/2000.

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. teismų praktikos „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“.

Ar sutartis tarp abonto ir subabonto yra viešoji sutartis? Civilinio kodekso 6.389 straipsnio 1 dalis nustato, kad abonentas, neviršydamas leistinos naudoti galios, be elektros energijos tiekimo įmonės sutikimo turi teisę iš jos priimtą elektros energiją perduoti kitam asmeniui (subabonentui). Taigi abonentas turi teisę iš energijos tiekimo įmonės priimtą elektros energiją perduoti kitam asmeniui, bet jis to daryti neprivalo. Abonentas neparduoda prekių, neteikia paslaugų visiems kas tik kreipiasi. Civilinio kodekso analizė leidžia manyti, kad sutartis tarp abonto ir subabonto negali būti vadinama viešąja sutartimi.

Kauno apygardos teismas buvo pasisakęs dėl sutarčių laisvės principo veikimo abonto ir subabonto tarpusavio santykiuose: „CK 6.389 str. 1 d. numato, kad abonentas turi teisę iš energijos tiekimo įmonės gaunamą elektros energiją tiekti kitam asmeniui (subabonentui). Taigi, šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises ir pareigas (CK 6.156 str. 1 d.). Šalys, sudarydamos energijos pirkimo-pardavimo sutartį, abipusiškai išreikšta valia elektros energijos kainą ir jos taikymo sąlygas nustatė pačios. Teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią (CK 6.189 str.) ir turi būti vykdoma tinkamai ir sąžiningai (CK 6.200 str.)“³¹.

Mūsų nagrinėjamu klausimu taip pat aktuali byla, kurioje ieškovas (subabonentas) ginčijo atsakovo (abonto) sprendimą nutraukti energijos tiekimo sutartį įrodinėdamas tuo, kad energijos tiekimo sutartis yra viešoji sutartis. Ši byla net du kartus buvo kasacinėje instancijoje:

„Kadangi teisiniai santykiai tarp abonto ir subabonto pagal teisinę prigimtį yra tapatūs teisiniams santykiams tarp energijos tiekimo įmonės ir abonto, nurodytų teisės normų kontekste teisėjų kolegija daro išvadą, jog šalių 2004-07-30 sutartis „Dėl komunalinių paslaugų“ dalyje dėl elektros, šilumos energijos ir šalto vandens perteikimo yra viešoji energijos pirkimo-pardavimo sutartis (CK 6.383 str. 3 d.). Energijos pirkimo-pardavimo sutarties nutraukimas yra reglamentuotas CK 6.390 straipsnio 2 dalyje, kur numatyta, kad, jeigu abonentas yra juridinis asmuo, tai energijos tiekimo įmonė turi teisę vienašališkai atsisakyti sutarties CK 6.217 straipsnyje numatytais pagrindais, jeigu sutartis nenumato ko kita. Teisėjų kolegija sprendžia, jog abonto su subabonentu sudarytai energijos pirkimo-pardavimo sutarčiai taikytinos tos pačios sutarties nutraukimą reglamentuojančios teisės normos, kaip ir energijos pirkimo-pardavimo sutarčiai, t.y. abonto su subabonentu sudaryta energijos pirkimo-pardavimo sutartis gali būti nutraukta tik CK 6.390 straipsnyje nustatyta tvarka, jeigu sutartis nenumato ko kita, be to atsižvelgiant į viešųjų sutarčių specifiką. Nagrinėjamu atveju šalių 2004-07-30 sutartyje jos nutraukimo

³¹ Kauno apygardos teismo 2010 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovės A. S. ieškinį atsakovui UAB „Rodena“, bylos Nr. 2A-631-259-2010.

tvarka nebuvo numatyta, todėl ji gali būti nutraukta tik įstatyme, būtent jau minėta CK 6.390 straipsnyje numatyta tvarka - subabonentui iš esmės pažeidus sutarties sąlygas (CK 6.217 str. 1 d.). Šalių 2004-07-30 sutartį dalyje dėl lietaus kanalizacijos paslaugų teikimo pagal CK 6.721 straipsnio 2 dalį atsakovas galėjo vienašališkai nutraukti tik dėl svarbių priežasčių³².

LAT nesutiko su aukščiau minėtais Vilniaus apygardos teismo argumentais: „Tais atvejais, kai atitinkami teisiniai santykiai reguliuojami dispozityviųjų teisės normų, subjektai, remdamiesi sutarčių laisvės principu, dėl savo teisių ir pareigų gali susitarti kitaip, o teismai, nagrinėdami ginčus dėl sutartinių įsipareigojimų nevykdymo, privalo aiškinti ir taikyti šalių sudarytos sutarties nuostatas, o ne konkrečią sutarčių rūšį reglamentuojančio įstatymo, nustatančio dispozityvaus pobūdžio reikalavimus, normas (CK 6.189 straipsnis, 6.200 straipsnio 1 dalis). <...> Sutarčių teisėje išskiriama viešoji sutartis, kaip viena iš sutarčių rūšių, kai įstatymais ribojamas sutarčių laisvės principas. Viešąja laikoma sutartis, kurią sudaro juridinis asmuo (verslininkas), teikiantis paslaugas ar parduodantis prekes visiems, kas tik kreipiasi (transporto, ryšių, elektros, šilumos, dujų, vandentiekio ir kt. organizacijos) (CK 6.161 straipsnis). Pažymėtina, kad viešąja sutartimi laikytina tik tokia, kuri yra konkrečiai įstatyme įvardyta viešąja arba, nors taip įvardyta ir nėra, tačiau atitinka įstatyme įtvirtintus pagrindinius požymius: viešosios sutarties šalis – tiekėjas, pardavėjas, kuris verčiasi tam tikra veikla, šios veiklos produktą privalo parduoti, paslaugą teikti visiems, kurie į ją dėl šito kreipiasi (CK 6.161 straipsnio 2 dalis); paslauga ar prekės turi būti teikiamos vienodomis sąlygomis ir kainomis visiems tos pačios kategorijos vartotojams (CK 6.161 straipsnio 3, 4 dalys); įstatymų nustatytais atvejais viešosios sutartys gali būti sudaromos pagal abiem šalims privalomas standartines sąlygas, patvirtintas atitinkamos valstybės institucijos (CK 6.161 straipsnio 5 dalis); paslaugas teikiančio ar prekes parduodančio asmens veikla gali būti labiau kontroliuojama valstybės, pavyzdžiui, nustatant kainas, reikalaujant tam tikrų licencijų ir pan.; viešąsias paslaugas teikiančio subjekto pareiga sudaryti sutartį su visais, kurie į ją dėl to kreipiasi, lemia tai, jog verslo subjektai turi ribotas galimybes nutraukti tokias sutartis. Atsižvelgiant į tai, kad viešoji sutartis yra vieno iš pagrindinių civilinės teisės principų – sutarčių laisvės principo – išimtis, kvalifikuoti sutartį viešąja ir taikyti įstatymų nustatytus ribojimus teismai gali tais atvejais, kai nustatomi būtinų viešosios sutarties požymių kompleksas, o ne tik kai kurie jos elementai ar bruožai. <...>

³² Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 14 d. sprendimas pagal **ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „ŽVC“ apeliacinį skundą** dėl Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2009 m. gruodžio 15 d. sprendimo civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „ŽVC“ ieškinį atsakovui Mokslinei gamybinei akcinei bendrovei „Precizika“ dėl pranešimo apie sutarties nutraukimą prapažinimo neteisėtu ir įpareigojimo vykdyti sutartį, bylos Nr. 2A-2118-467/2011.

Sprendžiant šį ginčą, pirmiausia atkreiptinas dėmesys į tai, ar tiekimo teisiniai santykiai, atsirandantys viešosios tam tikras prekes ar paslaugas, pvz., energiją, tiekiančio subjekto ir abonentu sudarytos sutarties pagrindu, yra tapatūs teisiniams santykiams, susiklostantiems abonentui dalį tų pačių prekių ar paslaugų perteikiant kitam vartotojui (subabonentui). Teisės normos nedraudžia energijos pirkėjui (abonentui) dalį gaunamos energijos tiekti kitam asmeniui (subabonentui) (CK 6.389 straipsnis). Lingvistiškai aiškinant šią teisės normą konstatuotina, kad abonentas gali energiją, šilumą, dujas ar vandenį perduoti kitam asmeniui, t. y. turi teisę tai daryti, tačiau neprivalo. Perpardavimo (subtiekimo) santykiai nėra imperatyvaus pobūdžio, nes perpardavėjo (abonto) veikla, skirtingai nei pardavėjo (tiekėjo), nesiejama su CK 6.161 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta pareiga sudaryti sutartį su kiekvienu, kuris kreipiasi dėl energijos tiekimo, t. y. įstatyme perpardavėjui nenustatytas tokio pobūdžio sutarčių laisvės principo ribojimas kaip pardavėjui. Taigi, nepaisant to, kad energijos pirkimo–pardavimo sutartį įstatymų leidėjas tiesiogiai įvardija kaip viešąją sutartį (CK 6.383 straipsnio 3 dalis), energijos perpardavimo (abonto ir subabonto) sutartys įstatymų besąlygiškai nėra priskiriamos viešųjų sutarčių rūšiai, todėl tokius perpardavimo santykius nustatančias sutartis kvalifikuoti viešomis galima tik tada, kai jos atitinka CK 6.161 straipsnyje įtvirtintus bendruosius viešųjų sutarčių požymius. Dėl to apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai konstatavo, kad ginčo sutartis pagal prigimtį yra tapati tiekimo įmonės ir abonto sudarytai viešajai energijos pirkimo–pardavimo sutarčiai. Tokiai išvadai pagrįsti būtina vertinti visų subtiekimo sutarties sąlygų atitiktį viešosios sutarties požymiams. <...> Esant tokiai situacijai, pagal šalių sudarytą ginčo sutartį, iki tol, kol ieškovas pats netaps abonentu, jam energiją, vandenį, dujas turi tiekti atsakovas. Šiam atsisakius tai daryti, ieškovo ūkinė veikla sutriktų. Taigi ginčo sutarties pagrindu susiklostę šalių teisiniai santykiai turi viešosioms sutartims būdingų privalomumo požymių, tačiau jų nepakanka, kad sutartį būtų galima kvalifikuoti viešąja. Vienas esminių viešųjų sutarčių požymių yra paslaugas teikiančio subjekto pareiga sudaryti tiekimo sutartis su visais besikreipiančiais asmenimis ir tiekti paslaugas vienodomis sąlygomis tam tikrai vartotojų kategorijai. Tuo tarpu ginčo sutartimi atsakovas įsipareigojo paslaugas tiekti tol, kol ieškovas pats taps abonentu, t. y. bylos šalys sudarė sutartį dėl komunalinių paslaugų perteikimo iki tol, kol tokių tiekiamų paslaugų gavėjas neįsiregistruos kaip atskiras abonentas paslaugas teikiančiose įmonėse. Taigi ginčo sutartis neatitinka esminių viešąją sutartį apibūdinančių požymių, todėl abonto energijos ir kitų komunalinių paslaugų perpardavimo sutartis be teisinio pagrindo kvalifikuota viešąja. Esant tokiai situacijai, kai sutarčiai negali būti taikomi įstatymuose įtvirtinti viešosioms sutartims taikytini sutarčių laisvės principo ribojimai, abonto ir subabonto teisinius santykius reglamentuoja jų sudaryta sutartis

(CK 6.156 straipsnis) ir konkrečiai tokiems santykiams reguliuoti įtvirtintos tam tikros teisės normos. Atsižvelgiant į tai, kad subabonentų teisinė padėtis, jų teisės ir pareigos specialiuju teisės aktu – Elektros energetikos įstatymo, Šilumos ūkio įstatymo, Energetikos įstatymo, nėra apibrėžtos, abonentas ir subabonentas teisinius santykius perduodant subabonentui energiją reglamentuoja jų sudaryta sutartis. Šios sutarties pagrindu sutartį sudarančios šalys savo nuožiūra gali nustatyti tarpusavio teises ir pareigas (pvz., užmokestį, taikomą už perduotą energiją; vietinio tinklo eksploatacijos sąnaudų padengimą; taip pat nuostatas dėl sutarties nutraukimo ir kt.). Tokios subabonentų sutartys aiškinamos remiantis bendrosiomis CK 6.193 straipsnyje įtvirtintomis sutarčių aiškinimo taisyklėmis ir šių taisyklių taikymo praktika, t. y. sutartis aiškinama nustatant tikruosius sutarties dalyvių ketinimus, o ne vien remiantis pažodiniu sutarties teksto aiškinimu. Aiškinant sutartį taip pat turi būti atsižvelgiama į sutarties sąlygų tarpusavio ryšį, sutarties esmę ir tikslą, sutarties sudarymo aplinkybes, šalių derybas dėl sutarties sudarymo, šalių elgesį po sutarties sudarymo ir kitas reikšmingas aplinkybes <...>³³. LAT išaiškino, kad lingvistiškai aiškinant Civilinio kodekso 6.389 straipsnį konstatuotina, kad abonentas gali energiją, šilumą, dujas ar vandenį perduoti kitam asmeniui, t. y. turi teisę tai daryti, tačiau neprivalo. Tai vienas iš argumentų, kodėl abonentas ir subabonentas energijos tiekimo sutartis nėra viešoji sutartis. Tačiau LAT taip pat užsiminė, kad kai kuriais atvejais abonentas ir subabonentas tarpusavio santykiai gali turėti privalomumo požymių. Taigi kuomet abonentas privalo sudaryti sutartį su subabonentu? Kokios abonentas ir subabonentas tarpusavio teisės ir pareigos? Jas aptarsime kitame skyriuje.

4.2. ABONENTO IR SUBABONENTO TARPUSAVIO TEISĖS IR PAREIGOS

Kaip jau buvo minėta, energijos perdavimas subabonentui Civiliniame kodekse suformuluotas kaip teisė, bet ne pareiga. Rusijos Federacijos civilinio kodekso 545 straipsnis energijos perdavimą subabonentui taip pat formuluoja kaip teisę, bet ne pareigą. Abonentas gali perduoti energiją, gautą iš energijos tiekimo įmonės, per prijungtą tinklą subabonentui

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje pagal **atsakovo mokslinės-gamybinės akcinės bendrovės „Precizika“** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 14 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „ŽVC“ ieškinį atsakovui mokslinei-gamybinei akcinei bendrovei „Precizika“ dėl pranešimo apie sutarties nutraukimą pripažinimo neteisėtu ir įpareigojimo vykdyti sutartį, bylos Nr. 3K-3-90/2012.

tiktai gavęs energijos tiekimo įmonės sutikimą.³⁴ Rusijos mokslininkai teigia, kad energijos perdavimas subabonentui nėra viešuoju interesu.

Civiliniame kodekse energijos perdavimas iš abonto subabonentui suformuluotas kaip teisė, bet ne pareiga. Abonentas gali atsisakyti perduoti energiją, praktikoje dažnai taip ir būna, motyvuojant tuo, kad šis energijos perdavimas nėra viešuoju interesu.³⁵

Abonentai ne visada noriai sudaro sutartis su subabonentais dėl energijos tiekimo, todėl teismai, nepaisant sutarčių laisvės principo, abonentams priskyre dar vieną pareigą – sudaryti sutartį su subabonentu, jeigu nėra kitų galimybių subabonentui tiekti energijos:

„Vadovaujantis Valstybinės energetikos inspekcijos 2007-08-21 išvada Nr. 17.1.5(2)-197 ieškovės butui, pagal šiuo metu esančias technines priemones, elektros energiją ieškovės butui gali tiekti lokaliųjų skirstomųjų elektros tinklų savininkas UAB „Rausa“ per DNSB „Šilagėlė“ elektros tinklą. Nėra techninių priežasčių neleidžiančių tiekti elektros energijos į namo (duomenys neskelbtini), elektros tinklą. Esančios techninės priemonės (elektros tinklai) nesudaro galimybės tiekti elektros energijos ieškovės butui ne per atsakovo UAB „Rausa“ lokaliuosius skirstomuosius tinklus (1t.,b.l.165). Nėra techninių priežasčių neleidžiančių tiekti elektros energijos į namo (duomenys neskelbtini), elektros tinklą, todėl kolegija atmeta apelianto argumentus, jog atsakovas neturi pareigos tiekti ieškovės butui elektros energijos, bei elektros energijos tiekimas nutrauktas nepažeidus įstatymų nuostatų. Pagal LR CK str. 1 d. savininkas privalo tinkamai valdyti naudoti bei disponuoti nuosavybės teisės objektą, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų. LR CK 6.251 str. numatyta, jog padaryti nuostoliai turi būti atlyginti visiškai“³⁶.

Ši teismų priskirta pareiga abonentams sukelia nemažai sunkumų. Abonto patiriami sunkumai puikiai atsispindi Šiaulių apygardos teismo nutartyje: „Bylos medžiaga patvirtina, kad atsakovas negyvendamas paveldėtame name, turi reguliariai rūpintis vandentiekio sistema, rūpintis, kad ji neužšaltų, rūpintis vandens skaitikliu, jo patikra, atlikti mokėjimus už ieškovų sunaudotą vandenį, mokėti kaip abonentas abonentinį mokestį, atlikti įvado praplovimą bei atlikti kitus veiksmus. Atsakovas yra sudaręs sutartį su vandens tiekėju, todėl jis yra atsakingas prieš vandens tiekėją UAB „Šiaulių vandenys“ ir už ieškovų veiksmus, nes „Vandentvarkos ūkio naudojimosi taisyklių 13.1 p. numato, kad abonentai

³⁴ Гражданский кодекс (ГК РФ) // <http://www.zakonrf.info/gk/ch1/> Prisijungimo data 2011-04-02

³⁵ Л. Андреева. Энергоснабжению - четкое правовое регулирование // Российская юстиция. 2001, Nr. 8.

³⁶ Vilniaus apygardos teismo 2008 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje pagal atsakovo UAB „Rausa“ apeliacinį skundą dėl „Varėnos rajono apylinkės teismo 2009 m. vasario 13 d. sprendimo, bylos Nr. 2A42 - 497/2008.

privalo užtikrinti, kad jų teritorijoje esantis vandentiekio ir nuotekų tinklas ir įrenginiai nebūtų pažeidžiami, užtvindomi, neužšaltę, neapledę, šio tinklo šulinių dangčiai, paviršinis vanduo neužlietų minėtų šulinių. Tokiu būdu atsakovas, nesinaudodamas gyvenamąja patalpa, prisiima papildomas pareigas, kad užtikrinti ieškovų interesus aprūpinant vandeniu, yra atsakingas už vandens tiekimą subabonentui, už tinklus, jų priežiūrą, jam perkeliama visa vandentiekio priežiūros ir eksploatacijos našta, kas jam trukdo naudotis nuosavybe, įgyvendinti pilna apimtimi savininko teises. Šią padėtį teismas vertino kaip socialiai neteisingą atsakovo atžvilgiu, o atsakovo siekį atsidalinti nevertino kaip piktnaudžiavimo teise³⁷. Iš to seka, kad teismai atsižvelgia ir į abonentų teises, įvertina jų padėtį kaip socialiai teisingą ar neteisingą, bet toks atsižvelgimas į abonentų interesus teismų praktikoje matomas, kai abonentai yra fiziniai asmenys.

Jau esant sudarytai abonto ir subabonto sutarčiai dėl energijos tiekimo, ne taip paprasta ją nutraukti. Abonentas negali atjungti subabonentų, kurie prijungti prie jam priklausančių elektros tinklų ir vykdo sutartinius įsipareigojimus, kol jie neprijungti prie operatoriaus elektros tinklų.³⁸ LAT civilinėje byloje buvo pasisakęs dėl neteisėto subabonto atjungimo: „Atsakovas, nupjaudamas vandens tiekimo įvadą, elgėsi savavališkai ir pažeidė ieškovės teises, kuriomis ji jau naudojosi. Lietuvos Respublikos CK 4 str. 2 d. yra įtvirtinti civilinių teisių ir pareigų atlikimo bendrieji principai: įgyvendindami teises ir atlikdami pareigas, fiziniai ir juridiniai asmenys turi laikytis įstatymų, gerbti bendro gyvenimo taisyklės ir visuomenės moralės principus. To paties straipsnio pirmoje dalyje parašyta, kad civilines teises saugo įstatymai, išskyrus tuos atvejus, kada jos įgyvendinamos prieštaraujant jų paskirčiai, visuomenės interesams, geriems papročiams. Atsakovo veiksmai, savavališkai nupjaunant vandens tiekimo vamzdį į kito asmens pastatus, nesiderina su šiais principais, todėl negalima sutikti su Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos išvada, kad įpareigojimas atsakovui atstatyti ieškovei vandens tiekimo įvadą pažeidžia jo, kaip namo savininko, teises. Pagal Lietuvos Respublikos CK 96 str. 1 d. savininkas valdo jam priklausančią turtą, naudojasi bei disponuoja juo pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, nepažeisdamas kitų asmenų teisių ar teisėtų interesų. Atsakovas, tapęs gyvenamojo namo, kuriame jau buvo įrengtas vandens apskaitos mazgas, savininku, savavališkai atjungdamas vandentiekio įvadą į ieškovės namų valdos patalpas, šias nuostatas

³⁷ Šiaulių apygardos teismo 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovų S. N. ir S. N. apeliacinį skundą dėl Šiaulių miesto apylinkės teismo 2009 m. spalio 28 d. sprendimo, bylos Nr. 2A-103-124/2010

³⁸ Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. 1-127 patvirtintas „Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos aprašas“ // Valstybės žinios. 2012, Nr. 82-4279.

pažeidė³⁹. Abonentas gali nutraukti subabonentų energijos įrenginių aprūpinimą energija tik tuomet, kai subabonentai nemoka už perduotą energiją. Vartotojas turi teisę nutraukti arba apriboti subabonentų elektros įrenginių aprūpinimą elektros energija tada, kai šie asmenys nevykdo savo prievolės atsiskaityti už jiems perduotą elektros energiją bei padengti vartotojo pagrįstas ir būtinas išlaidas, kurios patiriamos siekiant užtikrinti elektros energijos perdavimą šiems asmenims, taip pat nutraukti arba apriboti elektros energijos perdavimą kitais atvejais, nurodytais šių Taisyklių X skyriuje.⁴⁰ Taigi abonentas turi teisę nutraukti energijos tiekimą subabonentui tik tuo atveju, kai subabonentas nemoka už perduotą energiją ar atsisako padengti išlaidas, kurios patiriamos perduodant energiją subabonentui. Reikėtų pabrėžti, kad net ir atsiradus minėtai sąlygai, kuriai esant abonentas gali nutraukti energijos tiekimą subabonentui, abonentui yra būtina vadovautis Civilinio kodekso 1.5 straipsnyje įtvirtintais teisingumo, protingumo, sąžiningumo principais. Pavyzdžiui, esant nedideliam įsiskolinimui neprotinga iš karto nutraukti energijos tiekimą subabonentui. Energijos tiekimo nutraukimas gali padaryti didelių nuostolių subabonentui. Energijos tiekimo ir naudojimo taisyklių 54.4 punktas nustato, kad vartotojas, valdantis lokalų elektros tinklą, privalo subabonto reikalavimu atlyginti jam patirtus tiesioginius nuostolius tuo atveju, kai dėl vartotojo kaltės subabonentui yra nutraukiamas ar apribojamas elektros energijos perdavimas arba pažeidžiami subabonentui perduodamos elektros energijos kokybės parametrai. Taigi subabonentai nėra paliekami likimo valiai. Esant neteisėtam atjungimui subabonentai turi teisę į nuostolių atlyginimą.

Reformuodama energijos pirkimo-pardavimo santykių teisinį reguliavimą Rusija Energijos pirkimo-pardavimo taisyklių projekte nustatė abonto pareigą sudaryti elektros tiekimo sutartį su subabonentu ir jos išimtis:

„Energijos pirkimo-pardavimo taisyklių projekto 3.2 punkte nustatyta, kad abonentas neturi teisės atsisakyti sudaryti energijos tiekimo sutarties su subabonentu, kuris yra prijungtas prie jo elektros tiekimo tinklų. Bet tai nereiškia, kad abonentas neturi teisės atsisakyti sudaryti energijos tiekimo sutartį su naujais subabonentais. Tokia atsisakymo teisė egzistuoja, jei nėra techninių galimybių abonto elektros tinklus pajungti prie subabonto

³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. rugsėjo 13 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovės B. A. kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. vasario 22 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės B. A. ieškinį atsakovui P. Š., dalyvaujant trečiajam asmeniui SPAB „Lietuvos geležinkeliai“ Šiaulių pastatų ir inžinerinių įrenginių ruožo vandentiekio eksploataciniam ūkiskaitiniam barui, dėl pažeistų teisių atstatymo, bylos Nr. 3K-3-804/2000.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. 1-38 patvirtintos „Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklės“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 20-957.

prietaisų, taip pat, jei subabonentas turi galimybę tiesiogiai prisijungti prie energijos tiekimo įmonės tinklų⁴¹.

Palyginę aukščiau minėtą Lietuvos teismų praktiką, teisės aktus su Rusijos Federacijos teisės mokslininkų straipsniais matome, kad Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos civilinės teisės normos, susijusios su abonto teise ar pareiga sudaryti sutartį su subabonentu, yra labai panašios. Bendra taisyklė yra ta, kad abonentui sutarties sudarymas su subabonentu yra teisė, o ne pareiga. Bet nesant subabonentui kitų techninių galimybių gauti energiją ne per abonto energijos įrenginius, abonentas turi sudaryti energijos tiekimo sutartį su subabonentu (žinoma, jei abonto energijos įrenginius techniškai įmanoma pajungti prie subabonto prietaisų).

Elektros tiekimo taisyklių 54.3 punktą nustato, kad subabonentai privalo vartotojui sumokėti už jiems perduotą elektros energiją bei padengti vartotojo pagrįstas ir būtinas išlaidas, kurios patiriamos siekiant užtikrinti elektros energijos perdavimą subabonentams lokaliu elektros tinklu <...>.⁴² Praktikoje kartais kyla problemų – kas sudaro abonto patirtas išlaidas ir kokių tarifų subabonentai moka už perduotą energiją? Civilinio kodekso 6. 385 straipsnio 4 dalis reglamentuoja, kad energijos kaina (tarifai) yra nustatoma įstatymų nustatyta tvarka. Taigi energijos pardavimo kainų nustatymo taisyklės įtvirtintos specialiuju teisės aktų nuostatose. Bet Civilinio kodekso 6. 385 straipsnio 4 dalies nuostata yra taikoma energijos pirkimo-pardavimo sutartims tarp energijos tiekimo įmonės ir subabonto. Ar teisės aktai nustato subabonto mokamą kainą (tarifus) už perduotą energiją? Teisės aktai nereguliuoja subabonto mokamos kainos už jam perduotą energiją. Ši kaina nustatoma abonto ir subabonto tarpusavio sutartyje. Kauno apygardos teismas yra pasisakęs išlaidų, susidariusių perduodant energiją, klausimu:

„Ieškovės (subabonentės) pareiga atlyginti atsakovui (abonentui) visas jo turėtas pagrįstas ir protingas faktines išlaidas dėl elektros energijos tiekimo ieškovei. AB „VST“ elektros energijos tarifas juridiniams asmenims greta transformatorinės eksploatavimo bei aptarnavimo išlaidų ir mokesčio už elektros energijos galios dedamąją yra faktinės bei teisės aktais pagrįstos atsakovo išlaidos, kurias atsakovas patiria tiekdamas elektros energiją prie jo tinklų prisijungusiems buitiniams vartotojams. Todėl jeigu atsakovas moka AB „VST“ didesnę kainą už ieškovės suvartotą 1 kwh elektros energijos nei ieškinyje nurodyti tarifai, ieškovė privalo mokėti atsakovui didesnę kainą, kadangi tai atsakovo faktinės išlaidos, patirtos tiekiant elektros energiją ieškovei. Pagal civilinių teisinių santykių dalyvių interesų

⁴¹ Анна Саакян, Константин Яковлев. Правовые вопросы субабонентского договора // ЭнергоStyle, 2010, Nr. 1, P.51.

⁴² Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. 1-38 patvirtintos „Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklės“ // Valstybės žinios. 2010, Nr.20-957.

derinimo ir pusiausvyros principą vieno asmens teisė negali būti ginama, ignoruojant ar paminant kito asmens teisėtą interesą. Vartojimo sutarties šalių interesų pusiausvyra turi būti teisinga ir verslininkui (LAT 2009-03-24 Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr.30) <...> Atsižvelgiant į tai, kad atsakovas perka elektros energiją iš AB „VST“ didesnėmis kainomis nei buitiniai vartotojai bei vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, atsakovui už elektros energijos perdavimą buitiniams vartotojams (tarp jų ir ieškovei) turėtų būti atlygintos visos patirtos išlaidos⁴³. Abonentas gali reikalauti subabonto sumokėti jam už elektros energiją tokiu pačiu tarifu, koku abonentas moka energijos tiekimo įmonei už perkamą energiją. Manytume tai yra teisinga. Nepaisant to, kad ieškovė yra subabonentė ir kartu vartotoja, bet, vadovaujantis teismų praktika, vieno asmens teisė negali būti ginama, ignoruojant ar paminant kito asmens teisėtą interesą. Šioje byloje Kauno apygardos teismas taip pat pasisakė dėl galios dedamosios mokesčio, kurio subabonentui mokėti nereikia:

„Toku būdu, galios dedamosios mokestis, kurį moka atsakovas AB „VST“, yra nekintamas, priklauso tik nuo bendros leistinos naudoti galios ir visiškai nepriklauso nuo faktinio atsakovo, ieškovės ir kitų buitinių vartotojų, kuriems atsakovas perparduoda elektros energiją, suvartojimo. Taigi, galios dedamosios mokestis - tai išlaidos, kurias patiria atsakovas, pirkdamas elektros energiją iš AB „VST“, bet ne perparduodamas ieškovei. Todėl galios dedamosios mokestis negali būti priskiriamas prie protingų ir pagrįstų atsakovo išlaidų, patirtų perparduodant elektros energiją ieškovei⁴⁴. Galios dedamoji – vieno leistinosios naudoti galios kilovato (kW) kaina vienam kalendoriniam mėnesiui, mokama už kiekvieną vartotojo objektą elektros energijos pirkimo – pardavimo sutarties galiojimo laikotarpiu, nepriklausomai nuo suvartotos elektros energijos kiekio ir elektros energijos tiekimo ir (ar) vartojimo fakto.⁴⁵ Galios dedamosios mokestis nepriklauso nuo subabonto suvartojamos elektros energijos kiekio, todėl jis nepriskiriamas prie abonto pagrįstų išlaidų, patiriamų siekiant užtikrinti elektros energijos perdavimą subabonentui. Atsižvelgiant į tai, kad abonentui atlyginamos tik pagrįstos ir būtinos išlaidos, patiriamos perduodant energiją, darytina išvada, kad abonentui neleidžiama pelnytis iš subabonto. Mūsų nuomone, abonto (verslininko) ir subabonto (vartotojo) tarpusavio sutarties nuostatos, kurios reikštų abonto finansinę naudą subabonto sąskaita, būtų pripažintos pažeidžiančiomis vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančias teisės normas.

⁴³ Kauno apygardos teismo 2010 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovės A. S. ieškinį atsakovui UAB „Rodena“, bylos Nr. 2A-631-259-2010.

⁴⁴ Kauno apygardos teismo 2010 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovės A. S. ieškinį atsakovui UAB „Rodena“, bylos Nr. 2A-631-259-2010.

⁴⁵ http://www.regula.lt/lt/elektra/tarifai/visuomeniniai_tarifai_lesto_nuo_2013%20m_sausio_1d/

Kauno apygardos teismo sprendime taip pat paminėta, kad „Teisėjų kolegija laiko nepagrįstais ieškovės nurodomas aplinkybes apeliaciniame skunde, kad atsakovas be jokio pagrindo taikė ieškovei padidintus tarifus už sunaudotą elektros energiją ir nepagrįstai praturtėjo ieškovės sąskaita. Ieškovė neįrodė, jog atsakovas, tiekdamas elektros energiją AB „VST“ jam taikomais tarifais, nepagrįstai sutaupė ieškovės sąskaita ar gavo iš to finansinės naudos. Atsakovo ieškovei taikomi elektros energijos tarifai yra pagrįsti tiek šalių sudarytu sandoriu, tiek teisės aktais“⁴⁶.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, abonto ir subabonto tarpusavio sutartis laikytina neatlygintina sutartimi. Subabontas kompensuoja abonto patirtas išlaidas, susidariusias perduodant energiją.

Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklių 54.5 punkto nuostata reglamentuoja, kad vartotojas, valdantis lokalų elektros tinklą, privalo kitais santykių su subabontais atvejais vadovautis šiose Taisyklėse ir Prijungimo tvarkos apraše nustatytais sąlygomis bei reikalavimais, reglamentuojančiais operatoriaus ir vartotojo teises ir pareigas, jei su subabontais sudarytose sutartyse nenustatyta kitaip. Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklės operatorių apibrėžia kaip perdavimo sistemos ir (ar) skirstomųjų tinklų operatorių. Elektros energetikos įstatymo⁴⁷ 2 straipsnio 32 dalies nuostata perdavimo sistemos operatoriumi apibrėžia asmenį, nuosavybės teise, kaip nurodyta šio įstatymo 53 straipsnio 2 dalyje, ar kitais teisėtai pagrindais valdantį perdavimo tinklus, teisės aktų nustatyta tvarka užtikrinantį perdavimo tinklų eksploatavimą, plėtrą ir techninę priežiūrą, atliekantį nacionalinę balansavimo, dispečerinio valdymo ir sisteminių paslaugų teikimo funkcijas ir turintį atitinkamą veiklos licenciją. Elektros energetikos įstatymo 2 straipsnio 40 dalies nuostata skirstomųjų tinklų operatoriumi apibrėžia asmenį, nuosavybės teise ar kitais teisėtai pagrindais valdantį skirstomuosius tinklus, esančius jo veiklos licencijoje nurodytoje teritorijoje, teisės aktų nustatyta tvarka užtikrinantį skirstomųjų tinklų eksploatavimą, plėtrą ir techninę priežiūrą, atsakingą už tai, kad būtų užtikrintas ilgalaikis sistemos pajėgumas pagrįstiems elektros energijos skirstymo poreikiams tenkinti, ir turintį atitinkamą veiklos licenciją. Kaip matome, operatoriaus veikla yra griežtai reglamentuojama, jis turi turėti atitinkamą licenciją. Jei abonto ir subabonto tarpusavio sutartyje nėra tam tikrų nuostatų, vadovaujamesi Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklėse ir Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos apraše nustatytais reikalavimais, reglamentuojančiais operatoriaus ir vartotojo teises ir pareigas. Mūsų nuomone, Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklių 54.5 punkto nuostata yra per griežta

⁴⁶ Kauno apygardos teismo 2010 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovės A. S. ieškinį atsakovui UAB „Rodena“, bylos Nr. 2A-631-259-2010.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 66-1984; 2012, Nr. 17-752.

abonento atžvilgiu, nes priskiria jam operatoriaus pareigas santykiuose su subabonentais (jeigu abonento ir subabonento tarpusavio sutartis nenustato ko kito). Nesant detalios abonento ir subabonento tarpusavio sutarties abonentui gali būti priskirtas Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklių 45 punkte nustatytas platus pareigų spektras: pranešti vartotojams apie numatomus elektros energijos ir galios atjungimus ar apribojimus, nurodydamas jų trukmę ir dydį, taip pat apie planuojamus elektros energijos persiuntimo nutraukimus, jų laiką ir trukmę; sudaryti sutartis ir teikti vartotojams elektros energijos persiuntimo paslaugas suteikimo vietoje kokybišką elektros energijos persiuntimo paslaugą, persiųsti kokybišką elektros energiją. Elektros energijos persiuntimo paslaugos ir elektros energijos kokybė turi atitikti sutarties, kokybės standartų, kitų kokybę reglamentuojančių norminių dokumentų nustatytus reikalavimus ir t.t. Abonentas gali perduoti energiją subabonentui ir tam nereikalaujamas licencijų turėjimas. Taigi kodėl abonentui norima užkrauti tokią plačią pareigų našta, tuo labiau, kaip jau minėjome, abonento ir subabonento tarpusavio sutartis nėra viešoji sutartis? Esant tokiam teisiniam reguliavimui, esamai teismų praktikai, abonentai neturėtų būti suinteresuoti sudaryti sutartis su subabonentais. Subabonentų turėjimas gali virsti didele našta: turėjimas daug pareigų, neturėjimas galimybės nutraukti tarpusavio sutartį ir jokios finansinės naudos.

Žinoma subabonentai taip pat turi pareigų abonentų atžvilgiu, bet šios pareigos beveik niekuo nesiskiria nuo tų, kurias jie turėtų būdami abonentais.

4.3. SUTARTIES RŪŠIS

Spręsdami teisinius ginčus Lietuvos teismai skirtingomis sąvokomis įvardija sutartis sudarytas tarp abonento ir subabonento. Teismų nutartyse minima energijos pirkimo – pardavimo sutartis, energijos tiekimo – vartojimo sutartis. Kokias sutartis reglamentuojančios teisės normos turėtų būti taikomos abonento ir subabonento tarpusavio santykiuose? Rusijos Federacijos teismai šiuo klausimu nėra nuoseklūs. Vienose bylose Rusijos Federacijos teismai, nagrinėdami abonento ir subabonento tarpusavio santykių kvalifikavimo klausimą, sutapatina abonentą su energiją tiekiančia įmone ir priskiria abonento ir subabonento tarpusavio sutartį viešosioms sutartims, o kitose – pabrėžia, kad abonento ir subabonento tarpusavio sutartis nėra viešoji sutartis.

A. Sakian ir K. Jakovlev teigimu, šiuo metu egzistuoja du požiūriai, kurių laikosi teismai nagrinėdami bylas, susijusias su subabonentų sudaromom sutartim:

1. abonentas santykiuose su subabonentu tampa energiją tiekiančia įmone, kas leidžia kalbėti apie abonto ir subabonto tarpusavio sutartį kaip viešąją sutartį;

2. abonentas santykiuose su subabonentu netampa energiją tiekiančia įmone, nes ne kiekvienas abonentas yra komercinė organizacija. Abonentas netiekia energijos, o energijos perdavimas kitam asmeniui yra atsitiktinis. Be to, galimybė sudaryti subabonentinę sutartį, susijusi su energijos tiekimo įmonės sutikimu. Tai leidžia spręsti apie tai, kad subabonentinė sutartis nėra viešoji sutartis ir abonentas turi teisę atsisakyti ją sudaryti.⁴⁸

Rusijos Federacijos mokslinėje teisės literatūroje taip pat nėra bendros nuomonės klausimu, kokia sutartimi turėtų būti reguliuojami abonto ir subabonto tarpusavio santykiai.

L. Andrejevos nuomone, vienas iš sutartinių santykių variantų dalyvaujant subabonentui galėtų būti: energijos tiekimo įmonė, abonentas ir subabonentas sudaro trišalį susitarimą, kuriame reguliuojami šių subjektų energijos perdavimo santykiai, įskaitant apmokėjimą už energijos naudojimą. Šiuo būdu abonto funkcijos būtų suteikti subabonentui teisę naudoti jo tinklus, prijungtus prie energijos tiekimo įmonės. Toks naudojimas turėtų būti kompensuojamas. Taigi turime energijos pirkimo – pardavimo sutartį tarp abonto ir energijos tiekimo įmonės ir nuomos sutartį tarp abonto ir subabonto.⁴⁹ Skaitant kitų Rusijos Federacijos mokslininkų straipsnius akivaizdu, kad šiai nuomonei yra prieštaraujančiųjų.

Ž. A. Davletovič nesutinka su L. Andrejevos nuomone: „Nepaisant to, kad galiojančioje teisėje abonto ir subabonto sutartiniai santykiai nėra aptarti, atrodo, kad subabonentinė sutartis savo teisine struktūra nesiskiria nuo sutarties sudaromos tarp energijos tiekimo įmonės ir abonto: abonentas perduoda, o subabonentas per prijungtus tinklus priima ir apmoka už priimtą energiją. Vienintelė ypatybė ta, kad subabonentinės sutarties sudarymui reikalingas energijos tiekimo įmonės sutikimas. Taigi, abonto ir subabonto santykius reguliuoja Rusijos Federacijos civilinio kodekso normos, reglamentuojančios energijos pirkimą-pardavimą. Esant įvairių abejonių, yra poreikis papildyti Rusijos Federacijos civilinį kodeksą teisės norma, kuri nustatytų, kad abonto ir subabonto tarpusavio santykiams galioja energijos pirkimo-pardavimo sutarčiai taikomos taisyklės“⁵⁰. Nepaisant šios Ž. A. Davletovič kritikos, mūsų manymu, L. Andrejevos nuomonėje yra nemaža dalis tiesos.

⁴⁸ Анна Саакян, Константин Яковлев. Правовые вопросы субабонентского договора // ЭнергоStyle, 2010, № 1, P.51.

⁴⁹ Л. Андреева. Энергоснабжению - четкое правовое регулирование // Российская юстиция. 2001, № 8.

⁵⁰ Жанэ Азамат Давлетович. Правовые аспекты энергоснабжения // <http://zhane.ru/images/stories/ld/0/19.pdf>; prisijungimo data: 2012-08-03

Galima daryti išvadą, kad tarp abonto ir subabonto nėra energijos pirkimo-pardavimo santykių. Abonentas neparduoda energijos subabonentui, o suteikia subabonentui teisę naudotis savo energijos tinklais tam tikslui, kad jis gautų energiją iš energijos tiekimo įmonės, ir suteikia atsiskaitymų tarp energijos tiekimo įmonės ir subabonto organizavimo paslaugą <...> Abonto ir subabonto sudarytos sutarties objektu yra ne energija, o tinklas, reikalingas jos transportavimui.⁵¹ Juk iš tiesų energiją parduoda būtent energijos tiekimo įmonė, o ne abonentas. Abonentas suteikia teisę subabonentui naudotis jo energijos tinklais ir organizuoja atsiskaitymus už suvartotą energiją.

O ar pagrįsta nuomonė, kad abonto ir subabonto tarpusavio santykiams taikomos teisės normos, reglamentuojančios energijos pirkimo-pardavimo sutartį. Šiuo klausimu pasisako nemažai rusų autorių.

Šiuo atveju atsiranda sudėtinga sutartinių santykių struktūra: santykiai tarp energijos tiekimo įmonės ir abonto įforminami energijos pirkimo – pardavimo sutartimi, o santykiai tarp abonto ir subabonto – energijos naudojimo sutartimi, todėl abonentas atsakingas energijos tiekimo įmonei dėl subabonto pareigų nevykdymo. Iš kitos pusės abonentas prieš subabonentą pasirodo kaip energiją tiekianti organizacija ir jis savaimė atsakingas už savo pareigų nevykdymą.⁵² Taigi autorius abonentą santykiuose su subabonentu prilygina energijos tiekimo įmonei. Bet, kaip jau minėjome, subabonentinė sutartis įstatymų besąlygiškai nėra priskiriama viešųjų sutarčių rūšiai.

„Vartotojo“ sąvoka apima ne tik abonentą, bet ir subabonentą. Ši mintis priveda prie tos išvados, kad tarp abonto ir subabonto nėra energijos pirkimo-pardavimo santykių. Taigi abonentas, kaip ir subabonentas, negali būti verslo, vykdančio energijos perpardavimą, subjektais.⁵³ Tiek abonentas, tiek subabonentas gali būti fiziniai asmenys, atitinkantys vartotojo požymius, todėl jų tarpusavio sutartį įvardyti energijos pirkimo-pardavimo sutartimi būtų visiškai nelogiška.

E. V. Blinkovos nuomone, šioje situacijoje įmanoma panaudoti gerai žinomą institutą – servituto nustatymas.⁵⁴ Civilinio kodekso 4.128 straipsnio 1 dalies nuostata reglamentuoja, kad servitutas gali būti nustatomas nekilnojamajam daiktui, kuris savo pastoviomis savybėmis neterminuotam laikui gali užtikrinti viešpataujančiojo daikto tinkamą naudojimą. Taigi abonentui priklausantys energijos tinklai tuomet būtų nekilnojamuoju daiktu, kuriam nustatomas servitutas. Civilinio kodekso 4.129 straipsnio nuostata

⁵¹ Анна Саакян, Константин Яковлев. Правовые вопросы субабонентского договора // ЭнергоStyle, 2010, № 1, P.51.

⁵² М. И. Брагинский, Витрянский В.В. Договорное право. Вторая книга. Москва: Статут, 2000.

⁵³ Д. Михайлов. Субъекты отношений по предоставлению коммунальных услуг // www.law-n-life.ru/arch/151/151-11.doc ; prisijungimo data 2012-08-07.

⁵⁴ Ten pat.

reglamentuoja, kad dėl servituto nustatymo atsiradę nuostoliai atlyginami įstatymų nustatyta tvarka. Įstatymais, sutartimis, teismo sprendimu ar administraciniu aktu gali būti nustatyta viešpataujančiojo daikto savininko prievolė mokėti vienkartinę ar periodinę kompensaciją tarnaujančiojo daikto savininkui. Vadinasi abonentas ir subabonentas tarpusavio sutartimi dėl servituto nustatymo galėtų nusimatyti, kad subabonentas abonentui moka kompensaciją. O kaip abonto ir subabonto tarpusavio santykiai yra reguliuojami kitose valstybėse?

Palyginimui, NVS šalių teisės aktuose, abonto ir subabonto tarpusavio santykių kvalifikacijos klausimas išspręstas nevienodai. Ukrainos civilinio kodekso 277 straipsnyje yra nustatyta, kad abonentas turi teisę perduoti energiją kitiems prie jo energijos tinklų prisijungusiems vartotojams (subabonentams). Šiuo atveju subabonentai sudaro energijos pirkimo-pardavimo sutartį su abonentu ir turi abonto teises ir pareigas, o abonentas turi energijos tiekimo įmonės teises ir pareigas. Abonentas energijos tiekimo įmonei, turinčiai subabonto energijos tinklų ir įrenginių bei subabonto energijos vartojimo taisyklių laikymosi kontrolės teisę, privalo pateikti subabonentų sąrašą.⁵⁵ Ukrainos teisėje abonto ir subabonto tarpusavio sutartis yra energijos pirkimo-pardavimo sutartimi.

Baltarusijos Respublikos civiliniame kodekse abonto ir subabonto tarpusavio santykiams skirta tik viena nuostata. Baltarusijos Respublikos civilinio kodekso 516 straipsnis nustato, kad abonentas gali perduoti energiją, priimtą iš energijos tiekimo įmonės per prijungtą tinklą, subabonentui tik esant energijos tiekimo įmonės sutikimui. Ši nuostata yra panaši į tą, kuri įtvirtinta Rusijos Federacijos civilinio kodekso 545 straipsnyje. Vadinasi ji taip pat kaip ir Rusijos Federacijos civilinio kodekso 545 straipsnio nuostata neatskleidžia subabonto ir abonto tarpusavio santykių kvalifikacijos klausimo. Kaip matyti, NVS šalių civiliniuose kodeksuose ir kituose teisės aktuose abonto ir subabonto tarpusavio santykių prigimties klausimas yra nutylimas arba sprendžiamas energijos pirkimo-pardavimo sutarties modelio naudai. Tokia abonto ir subabonto tarpusavio santykių reguliavimo praktika nepriimtina. Nepriimtinas nutylėjimas tokiu svarbiu klausimu, o taip pat bandymas sureguliuoti abonto ir subabonto tarpusavio santykius energijos pirkimo-pardavimo sutartimi.⁵⁶ Baltarusijos Respublikos civilinio kodekso ir Rusijos Federacijos civilinio kodekso nuostatos yra panašios į vienintelį Lietuvos Respublikos civilinio kodekso straipsnį, kuris kalba apie subabonentą. Vadinasi mūsų Civiliniame kodekse, kaip ir daugelio kitų posovietinių valstybių kodeksuose, nutylima abonto ir subabonto tarpusavio santykių kvalifikavimo klausimu. Paskutiniu metu Rusijos Federacija ruošiasi reformuoti

⁵⁵ Д. Михайлов. Субъекты отношений по предоставлению коммунальных услуг // www.law-n-life.ru/arch/151/151-11.doc ; prisijungimo data 2012-08-07.

⁵⁶ Ten pat.

energetikos sektorių. Tam tikslui yra rengiami įvairūs projektai. Vykstant šiems paruošiamiesiems darbams, Rusijos Federacijos mokslinėje teisinėje literatūroje abonento ir subabonento tarpusavio santykių klausimu atsiranda naujų nuomonių.

Esami teisės aktai nesuteikia abonentam ne tik teisės, bet ir galimybės sudaryti energijos pirkimo-pardavimo sutartis su subabonentais, nes laisvas elektros energijos pardavimas ribojamas licencijų turėjimu <...>, kurių dauguma abonentų žinoma neturi.⁵⁷

A. Sakian ir K. Jakovlev nuomone, už suvartotą energiją subabonentas turi mokėti energijos tiekimo įmonei, o už suteiktą energijos transportavimo paslaugą – abonentui.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, abonento ir subabonento sudaromose sutartyse tampa prasmingas energijos tiekimo įmonės dalyvavimas <...> Šie santykiai reguliuojami sudarant ne mažiau kaip dvi sutartis: energijos pirkimo-pardavimo ir energijos perdavimo paslaugų. Atsižvelgiant į tai, galima tokia sutartinių santykių struktūra:

1. subabonentas turi teisę sudaryti trišalę sutartį su energijos tiekimo įmone dėl energijos tiekimo ir su abonentu - dėl energijos perdavimo, jei pastarasis turi techninę galimybę ją transportuoti.

2. subabonentas nuosekliai sudaro sutartį dėl energijos pirkimo-pardavimo su energijos tiekimo įmone ir sutartį dėl energijos perdavimo su abonentu.⁵⁸ Kaip matome, straipsnio autoriai siūlo neatskirti energijos tiekimo įmonės nuo abonento ir subabonento tarpusavio santykių. Jų nuomone, subabonentą, kaip ir abonentą, su energijos tiekimo įmone turi sieti energijos pirkimo-pardavimo sutartis. Abonentą ir subabonentą turėtų sieti energijos perdavimo sutartis. Manytume ši nuomonė logiška. Tiek abonentas, tiek subabonentas yra energijos vartotojai. Abu jie gauna energijos išteklius energijos pirkimo-pardavimo sutarties, sudarytos su energijos tiekimo įmone, pagrindu. Skirtumas tarp abonento ir subabonento yra tik tame, kad skiriasi jų prisijungimo prie energijos tiekimo įmonės tinklų būdai: abonentas tiesiogiai prijungtas prie energijos tiekimo įmonės tinklų, o subabonentas – netiesiogiai. Už šį netiesioginį prisijungimą, t.y. prisijungimą prie abonento energijos tinklų, subabonentas turi kompensuoti abonentui.

Galbūt sutartį tarp abonento ir subabonento galėtume įvardyti kaip įstatymais nereguliuotą sutartį? Abonentas ir subabonentas patys susireguliuoja apmokėjimą už energijos naudojimą, tarpusavio atsakomybę, jų sutartis turi neprieštarauti įstatymams. <...> Dar vienas sprendimas – faktiškai sutartiniai santykiai. Paskutinėje teismų praktikoje toks santykių apibūdinimas neretas. Tokiu atveju kiekvieną kartą reikia tikrinti, kokie sutartiniai

⁵⁷ Анна Саакян, Константин Яковлев. Правовые вопросы субабонентского договора // ЭнергоStyle, 2010, № 1, P.51.

⁵⁸ Ten pat.

santykiai faktiškai egzistuoja konkrečioje situacijoje.⁵⁹ Civilinio kodekso 6.156 straipsnio 1 dalis nustato, kad šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas, taip pat sudaryti ir šio kodekso nenumatytas sutartis, jeigu tai neprieštarauja įstatymams. Taigi ar iš tiesų sutartį tarp abonento ir subabonto galėtume įvardyti kaip įstatymais nsureguliuotą sutartį? Į šį klausimą mums atsakys LAT.

Jau minėtoje LAT byloje ieškovas (subabonentas) ginčija atsakovo (abonento) pranešimą dėl komunalinių paslaugų teikimo sutarties nutraukimo: „Sutarties nutraukimo teisiniu pagrindu pranešime įvardytas CK 6.199 straipsnis, reglamentuojantis neapibrėžtam terminui sudarytos sutarties nutraukimą. Teigdamas, kad esminio sutarties dėl komunalinių paslaugų pažeidimo nepadarė, jokių teisinių ir būtinų jai vienašališkai nutraukti pagrindų, nustatytų CK 6.721 straipsnio 2 dalyje, 6.217 straipsnio 1 dalyje, nebuvo, taigi atsakovo pranešimas pateiktas nepagrįstai, pažeidžiant specialųjį viešųjų sutarčių teisinį reglamentavimą, ieškovas, kaip reikalavimo teisinį pagrindą nurodydamas CK 1.80 straipsnio 1 dalį, 1.138 straipsnio 2 punktą, prašė pripažinti, kad atsakovo 2009 m. rugsėjo 23 d. pranešimas Nr. 357 apie 2004 m. liepos 30 d. sutarties dėl komunalinių paslaugų nutraukimą yra neteisėtas, negalioja ir nesukuria jokių sutarties nutraukimo teisinių padarinių; įpareigoti atsakovą tinkamai ir laiku vykdyti visas 2004 m. liepos 30 d. sutartimi dėl komunalinių paslaugų prisiimtas prievolės bei įsipareigojimus. LAT pasisakė, kad Sutarties laisvės principas reiškia sutarties šalių teisę nustatyti, papildyti ar pakeisti sutarties sąlygas tiek, kiek to neriboja imperatyviosios teisės normos. Jeigu sutarties sąlygas nustato dispozityviosios teisės normos, tai šalys gali susitarti šių sąlygų netaikyti arba susitarti dėl kitokių sąlygų. Jeigu tokių susitarimų nėra, sutarties sąlygos nustatomos pagal dispozityviasias normas. Nagrinėjamos bylos šalių ginčas yra kilęs dėl sutarties, kurią šalys yra įvardijusios komunalinių paslaugų sutartimi, kai viena šalis (atsakovas) šias paslaugas gauna iš jas teikiančių įmonių, ir minėtos sutarties pagrindu jas perteikia kitai šaliai – ieškovui. Ieškovas šioje byloje ginčijo atsakovo pranešimą dėl jau minėtos sutarties nutraukimo ir prašė įpareigoti atsakovą tinkamai vykdyti sutartį. Tinkamai nenustačius sutarties tikrųjų sąlygų ir šalių prisiimtų sutartinių įsipareigojimų turinio, nėra galimybės tarp šalių susiklosčiusiems ginčo santykiams pritaikyti materialiosios teisės normas. Pažymėtina tai, kad atsakovas yra abonentas (vartotojas), kuriam energija tiekama energijos tiekimo įmonių pagal jų (atsakovo ir tų įmonių) sudarytas energijos pirkimo–pardavimo sutarčių sąlygas“⁶⁰.

⁵⁹ Как избежать от субабонентов//ЭнергоНадзор. 2010, Nr. 7 //

http://www.tnadzor.ru/article/en/en_16_2010_27.php ; prisijungimo data 2011-04-02

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „ŽVC“ ir atsakovo mokslinės–gamybinės akcinės bendrovės „Precizika“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 11 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje, bylos Nr. 3K-3-123/2011.

Kaip matome, labai svarbu nustatyti, ar abonto ir subabonto tarpusavio santykiai yra tapatūs teisiniams energijos tiekimo įmonės ir abonto santykiams. Energijos pirkimo-pardavimo sutarties vienašalio nutraukimo sąlygas nustato teisės normos: Civilinio kodekso 6.390 straipsnis, specialūs įstatymai. Kadangi energijos pirkimo-pardavimo sutartis yra viešoji sutartis, energijos tiekimo įmonei yra taikomi specialūs ribojimai vienašališkai nutraukti sutartį. Ar abonto ir subabonto tarpusavio sutarties nutraukimui taip pat taikomos Civilinio kodekso 6.390 straipsnyje įtvirtintos specialiosios normos?

LAT konstatavo, kad „apeliacinės instancijos teismui be pakankamo teisinio pagrindo sutapatinus energijos tiekimo ir subtiekimą sutartis, vienašalio sutarties nutraukimo ribojimo taikymas nepagrįstai išplėstas ir neanalizuota ginčo sutarties šalių sutartinių prievolių esmė. Dėl to laikytina, kad pirmosios instancijos teismas, teisėtai ginčo šalių sutartį pripažinęs neterminuota, pagrįstai sprendė, jog tokia sutartis gali būti nutraukiama remiantis CK 6.199 straipsnio nuostatomis“⁶¹. Jeigu abonto ir subabonto tarpusavio sutartis nenustato sutarties nutraukimo sąlygų, taikytinos bendrosios sutarčių teisės normos ir specialiųjų teisės aktų nuostatos, pavyzdžiui, Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklių.

Panašiai LAT buvo pasisakęs ir kitoje byloje: „Teisėjų kolegija sutinka su teismų išvada, kad šalių sudaryta sutartis yra elektros energijos vartojimo sutartis ir jai taikytinos vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančios teisės normos. Teismų nustatyta, kad atsakovas yra abonentas (vartotojas), kuriam elektros energiją tiekia elektros energijos tiekimo įmonė pagal jų abiejų sudarytos elektros energijos pirkimo-pardavimo sutarties sąlygas, t. y. atsakovas neturi visuomeninio ar nepriklausomo energijos tiekimo licencijos ir elektros energiją perka iš trečiojo asmens. Atsakovas pagal CK 6.389 straipsnio 1 dalies nuostatas turi teisę, neviršydamas leistinos naudoti galios, iš energijos tiekimo įmonės gaunamą energiją perduoti kitam asmeniui (subabonentui), t. y. turi teisę perparduoti gaunamą elektros energiją daugiabučio namo gyventojams – buitiniams vartotojams. Įstatymo nuostatomis nenustatomas abonto ir subabonto sutarčių sudarymas, todėl tokiu atveju sutartį sudarančios šalys savo nuožiūra gali nustatyti tarpusavio teises ir pareigas (CK 6.156 straipsnio 1 dalis), t. y. šalys, sudarydamos sutartį, vadovaujasi sutarčių laisvės principu, tačiau sutarties sąlygos turi atitikti vartojimo sutarčių sąžiningumo kriterijus. Ginčo

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje pagal **atsakovo mokslinės-gamybinės akcinės bendrovės „Precizika“** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 14 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „ŽVC“ ieškinį atsakovui mokslinei-gamybinei akcinei bendrovei „Precizika“ dėl pranešimo apie sutarties nutraukimą prapažinimo neteisėtu ir įpareigojimo vykdyti sutartį, bylos Nr. 3K-3-90/2012.

šalys, sudarydamos energijos pirkimo-pardavimo sutartį, pačios nustatė elektros energijos kainą ir jos taikymo sąlygas⁶².

LAT konstatavo, kad abonentų ir subabonentų tarpusavio santykių negalima sutapatinti su energijos tiekimo įmonės ir abonentų tarpusavio teisiniais santykiais. Energijos perpardavimo sutartys įstatymų nėra besąlygiškai priskiriamos viešųjų sutarčių rūšiai. Bet abonentų ir subabonentų tarpusavio sutarčiai atitinkant Civilinio kodekso 6.161 straipsnyje įtvirtintiems bendriesiems viešųjų sutarčių požymiams, abonentų ir subabonentų tarpusavio santykius galima prilyginti energijos tiekimo įmonės ir abonentų teisiniams santykiams. Vienas iš viešųjų sutarčių požymių galėtų būti nebuvimas subabonentui techninių galimybių prisijungti prie energijos tiekimo įmonės tinklų tiesiogiai, bet esant galimybei prisijungti prie energijos tiekimo įmonės tinklų netiesiogiai – per abonentų lokalius energijos tiekimo tinklus. LAT pasisakė, kad abonentų ir subabonentų tarpusavio sutartis – tai įstatymais nereguluota sutartis. Abonentas ir subabonentas patys nusistato tarpusavio teises ir pareigas, neprieštaraujančias imperatyvioms įstatymo normoms. Jeigu abonentų ir subabonentų tarpusavio sutartyje nėra įrašyta tam tikrų sąlygų – jos nustatomos pagal dispozityvias teises normas. Bet konkrečiu abonentų ir subabonentų tarpusavio santykių atveju labai svarbios Civilinio kodekso 6.193-6.195 straipsniuose ir LAT praktikoje suformuluotos sutarčių aiškinimo taisyklės.

Sutartinių teisinių santykių kvalifikavimui visų pirma būtina nustatyti tikrąjį sutarties turinį, t. y. sutartį išaiškinti. Kasacinio teismo praktika nuosekliai plėtojama ta linkme, jog šalių ginčui išspręsti reikšmingas tikrųjų sutarties šalių ketinimų ir sutartimi siekiamo tikslo nustatymas. Sutarties sudarymo priežastis paprastai yra ją sudarančių asmenų poreikiai ir interesai, kurie formuoja vidinę sutarties dalyvių valią (ketinimus) ir nulemia jos teisinį tikslą bei pobūdį, todėl tik kvalifikavus šalių sutartinius santykius joms gali būti pritaikyta konkrečiose teisės normose įtvirtintų teisių apsauga ir gynyba.⁶³

Apibendrinus teismų praktiką darytina išvada, kad kiekviena abonentų ir subabonentų tarpusavio sutartis turi būti vertinama individualiai, atsižvelgiant į sutarties šalių valią bei tikslą. Bendra taisyklė yra ta, kad abonentų ir subabonentų tarpusavio sutartis nėra viešoji sutartis, todėl jai nėra taikomos energijos pirkimo-pardavimo sutarties reglamentuojančios teisės normos. Kaip jau minėjome, kartais abonentų ir subabonentų

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje pagal ieškovės A. S. kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 4 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės A. S. ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Rodena“ dėl sutarties sąlygų pripažinimo negaliojančiomis ir permokėtų sumų priteisimo, bylos Nr. 3K-3-444/2010.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „ŽVC“ ir atsakovo mokslinės-gamybinės akcinės bendrovės „Precizika“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 11 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje, bylos Nr. 3K-3-123/2011.

tarpusavio sutartis gali būti pripažinta viešąja sutartimi, todėl jai *mutatis mutandis* taikomos energijos pirkimo-pardavimo sutartį reglamentuojančios teisės normos.

Mūsų nuomone, Civilinio kodekso šeštos knygos XXIII skyriaus septintojo skirsnio nuostatos, reglamentuojančios energijos pirkimo-pardavimo sutartį *mutatis mutandis* taikomos abonentu ir subabonentu tarpusavio santykiuose net tada, kai abonentu ir subabonentu tarpusavio sutartis nepripažintina viešąja sutartimi. Tos energijos pirkimo-pardavimo sutartį reglamentuojančios teisės normos, kurių atsiradimas nebuvo sąlygotas viešųjų sutarčių specifikos, gali būti taikomos abonentu ir subabonentu tarpusavio sutartims, kuri net ir neatitinka esminių viešosios sutarties požymių. Pavyzdžiui, Civilinio kodekso 6.384 straipsnio 1 dalies nuostata galėtų būti taikoma abonentu ir subabonentu tarpusavio santykiuose: „jeigu pagal sutartį abonentas yra fizinis asmuo – vartotojas, naudojantis energiją savo buitiniams reikmėms, tai sutartis laikoma sudaryta nuo vartotojo įrenginių prijungimo prie energijos tiekimo tinklų.“

Kaip jau buvo kalbėta 4 mūsų darbo skyriuje, keletas nuostatų, susijusių su abonentu ir subabonentu tarpusavio teisėmis ir pareigomis, yra kai kuriuose specialiuosiuose teisės aktuose, todėl negalime teigti, kad abonentu ir subabonentu tarpusavio sutartis – tai visiškai įstatymų nereguluota sutartis. Abonentu ir subabonentu tarpusavio santykių reglamentavimas labai fragmentiškas. Vienos rūšies energijos vartojimui skiriama daugiau reglamentavimo, kitos – mažiau. Pastebėtina, kad plačiausiai apibrėžtos abonentu ir subabonentu tarpusavio teisės ir pareigos vartojant elektros energiją.

IŠVADOS

1. Remiantis teismų praktika ir teisės doktrina, abonto ir subabonto tarpusavio santykių kvalifikavimui svarbu nustatyti šių požymių visumą: subabonentui tiekama energija per svetimus (abonto) tinklus, kurie yra pajungti prie energijos tiekimo įmonės tinklų, tarp abonto ir subabonto turi būti sudaryta sutartis. Kadangi elektros energijos perdavimui neprivalomas energijos tiekimo įmonės sutikimas, norint perduoti šios rūšies energiją abonto ir subabonto tarpusavio sutarties sudarymui neprivaloma rašytinė forma, ji gali būti sudaroma ir konkludentiniais veiksmais.

2. Abonto (verslininko) ir subabonto (fizinio asmens, perkančio energiją savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti) sudaryta sutartis pripažįstama vartojimo sutartimi. Kadangi LAT verslininko sąvoką interpretuoja labai plačiai, kiekvienas subabonentas (fizinis asmuo, perkantis energiją savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti) sutartiniuose santykiuose su abontu, kuris yra verslininkas, bus pripažintas vartotoju. Abonentai (verslininkai), norėdami apsaugoti savo interesus, santykiuose su subabonentais turėtų sudaryti detalias rašytines sutartis, kuriose būtų aiškiai aptarti subabonentui taikomi tarifai už sunaudotą energiją. Detalios ir aiškios abonto ir subabonto tarpusavio sutarties nuostatos gali padėti išvengti contra proferentem taisyklės taikymo abonentų (verslininkų) nenaudai. Jeigu abonto ir subabonto (vartotojo) tarpusavio sutartyje nėra nustatyta tiekiamos energijos kaina, mokestis apskaičiuojamas pagal fiziniams asmenims, kaip buitiniams vartotojams, taikomus tarifus, kurie nustatyti teisės aktuose. Abonto ir subabonto tarpusavio sutartys, sudarytos dviejų vartotojų, vartojimo sutartimis nelaikomos, todėl čia pilna apimtimi veikia sutarties laisvės principas.

3. Abonentas turi teisę iš energijos tiekimo įmonės gautą energiją perduoti kitam asmeniui, tačiau neprivalo. Abonto ir subabonto tarpusavio sutartys įstatymų besąlygiškai nėra priskiriamos viešųjų sutarčių rūšiai, todėl tokias energijos perpardavimo sutartis kvalifikuoti viešosiomis galima tik tada, kai jos atitinka Civilinio kodekso 6.161 straipsnyje įtvirtintus bendruosius viešųjų sutarčių požymius.

4. Pareigos sudaryti sutartį su subabonentu buvimas galėtų būti vienas iš požymių, kurių buvimas leidžia sutartis kvalifikuoti viešosiomis sutartimis. Nagrinėjant teismų praktiką pastebėta, kad teismai abonentams priskiria pareigą sudaryti sutartį su subabonentu, jeigu:

1. nėra techninių priežasčių neleidžiančių tiekti energijos subabonentui per abonentui priklausančius lokalius tinklus;

2. esančios techninės priemonės nesudaro galimybės tiekti energiją subabonentui ne per abonentui priklausančius lokalius tinklus.

5. Abonento ir subabonento tarpusavio santykiai nėra tapatūs abonento ir energijos tiekimo įmonės tarpusavio santykiams, bet abonento ir subabonento tarpusavio sutarčiai atitinkant Civilinio kodekso 6.161 straipsnyje įtvirtintiems bendriesiems viešųjų sutarčių požymiams, abonento ir subabonento tarpusavio santykius galima prilyginti energijos tiekimo įmonės ir abonento teisiniams santykiams ir *mutatis mutandis* taikyti energijos pirkimo-pardavimo sutartį reglamentuojančias nuostatas. Tos energijos pirkimo-pardavimo sutartį reglamentuojančios teisės normos, kurių atsiradimas nebuvo sąlygotas viešųjų sutarčių specifikos, *mutatis mutandis* gali būti taikomos abonento ir subabonento tarpusavio sutarčiai, kuri net ir neatitinka esminių viešosios sutarties požymių.

SANTRAUKA

Abonento ir subabonento tarpusavio santykių reglamentavimas Lietuvos teisės aktuose yra labai fragmentiškas, todėl praktikoje kyla nemažai neaiškumų. Nepaisant išskylančių neaiškumų, abonento ir subabonento tarpusavio santykių ypatumai – iki šiol Lietuvos teisės mokslininkų nenagrinėta tema. Moksliniame darbe bandome patvirtinti ar paneigti dvi hipotezes: abonento ir subabonento tarpusavio santykiams taikomos energijos pirkimo-pardavimo sutartis reglamentuojančios teisės normos, subabonentas santykiuose su abonentu gali pasinaudoti vartotojų teises ginančiomis nuostatomis.

Remiantis teismų praktika ir teisės doktrina, abonento ir subabonento tarpusavio santykių kvalifikavimui svarbu nustatyti šių požymių visumą: subabonentui tiekiamą energiją per svetimus (abonento) tinklus, kurie yra pajungti prie energijos tiekimo įmonės tinklų, tarp abonento ir subabonento turi būti sudaryta sutartis. Kadangi elektros energijos perdavimui neprivalomas energijos tiekimo įmonės sutikimas, norint perduoti šios rūšies energiją abonentu ir subabonento tarpusavio sutarties sudarymui neprivaloma rašytinė forma, ji gali būti sudaroma ir konkludentiniais veiksmais.

Apibendrinus teismų praktiką darytina išvada, kad abonento (verslininko) ir subabonento (fizinio asmens, perkančio energiją savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti) sudaryta sutartis pripažįstama vartojimo sutartimi. Kadangi LAT verslininko sąvoką interpretuoja labai plačiai, kiekvienas subabonentas (fizinis asmuo, perkantis energiją savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti) sutartiniuose santykiuose su abonentu, kuris yra verslininkas, bus pripažintas vartotoju. Abonentai (verslininkai), norėdami apsaugoti savo interesus, santykiuose su subabonentais turėtų sudaryti detalias rašytines sutartis, kuriose būtų aiškiai aptarti subabonentui taikomi tarifai už sunaudotą energiją. Detalios ir aiškios abonento ir subabonento tarpusavio sutarties nuostatos gali padėti išvengti contra proferentem taisyklės taikymo abonentų (verslininkų) nenaudai. Jeigu abonento ir subabonento (vartotojo) tarpusavio sutartyje nėra nustatyta tiekiamos energijos kaina, mokestis apskaičiuojamas pagal fiziniams asmenims, kaip buitiniams vartotojams, taikomus tarifus, kurie nustatyti teisės aktuose.

Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.389 straipsnio 1 dalimi, abonentas turi teisę iš energijos tiekimo įmonės gautą energiją perduoti kitam asmeniui, tačiau neprivalo. LAT konstatavo, kad Abonento ir subabonento tarpusavio sutartys įstatymų besąlygiškai nėra priskiriamos viešųjų sutarčių rūšiai, todėl tokias energijos perpardavimo sutartis kvalifikuoti viešosiomis galima tik tada, kai jos atitinka Civilinio kodekso 6.161 straipsnyje įtvirtintus bendruosius viešųjų sutarčių požymius. Nagrinėjant teismų praktiką pastebėta, kad teismai

abonentams priskiria pareigą sudaryti sutartį su subabonentu, jeigu nėra techninių priežasčių neleidžiančių tiekti energijos subabonentui per abonentui priklausančius lokalius tinklus ir esančios techninės priemonės nesudaro galimybės tiekti energiją subabonentui ne per abonentui priklausančius lokalius tinklus. Pareigos sudaryti sutartį su subabonentu buvimas galėtų būti vienas iš požymių, kurių buvimas leidžia sutartis kvalifikuoti viešosiomis sutartimis.

Įstatymo nuostatomis nenustatomas abonto ir subabonto sutarčių sudarymas, todėl sutartį sudarančios šalys savo nuožiūra gali nustatyti tarpusavio teises ir pareigas, tačiau sutarties sąlygos turi neprieštarauti imperatyvioms įstatymo normoms (vartojimo sutarčių sąžiningumo kriterijams ir kt.). Jeigu abonto ir subabonto tarpusavio sutartyje nėra tam tikrų nuostatų – jos nustatomos pagal dispozityvias teises normas. Abonto ir subabonto tarpusavio santykiai nėra tapatūs abonto ir energijos tiekimo įmonės tarpusavio santykiams. Bet abonto ir subabonto tarpusavio sutarčiai atitinkant Civilinio kodekso 6.161 straipsnyje įtvirtintiems bendriesiems viešųjų sutarčių požymiams, abonto ir subabonto tarpusavio santykius galima prilyginti energijos tiekimo įmonės ir abonto teisiniams santykiams ir *mutatis mutandis* taikyti energijos pirkimo-pardavimo sutartį reglamentuojančias nuostatas. Tos energijos pirkimo-pardavimo sutartį reglamentuojančios teisės normos, kurių atsiradimas nebuvo sąlygotas viešųjų sutarčių specifikos, *mutatis mutandis* gali būti taikomos abonto ir subabonto tarpusavio sutarčiai, kuri net ir neatitinka esminių viešosios sutarties požymių.

SUMMARY

Regulation of relationship between abonent and subabonent in Lithuanian legislation is very fragmented, so in practice there are considerable uncertainties. Despite the rising uncertainties, the scientists of Lithuania have not yet analyzed the features of relationship between abonent and subabonent. In this study we are trying to confirm or deny the following two hypotheses: relationship between abonent and subabonent is regulated by energy purchase and sale agreements governing law, subabonent in relations with abonent is protected by consumer law.

In order to identify abonent and subabonent relationship, it is necessary to establish two key features: 1) subabonent gets energy via networks that are connected to power supply company networks and belong to abonent; 2.) between abonent and subabonent must be awarded a contract. As for electricity transmission to subabonent is not required power supply company's consent, in order to transmit this type of energy it is not necessary to enter into a written agreement, it could be concluded by conclusive actions.

The contract between abonent (entrepreneur) and subabonent (natural person who buys for his own personal, family or household needs) is recognised as a consumer contract. As the Higher Court of Lithuania interprets the term of entrepreneur very broadly, each subabonent (natural person who buys for his own personal, family or household needs) in a contractual relationship with abonent (which is legal person) will be recognised as a consumer. Abonents in order to protect their interests in relations with subabonents should conclude a detailed written contracts in which is clearly discussed the price of transmitted energy. Detailed and explicit provisions of the contract can help to avoid the application of *contra proferentem* rule detriment to abonents. If abonent and subabonent contract does not determine the cost of energy, this cost is calculated according to tariffs which are set out in legislation for household consumers.

According to 6.389 article's first paragraph of Lithuanian Civil Code abonent has the right to supply the energy received from a power supply company to another person (subabonent), but he is not obliged to do that. The Higher Court of Lithuania stated that the contract between abonent and subabonent does not fully meet the type of public contracts and such contracts could be qualified as a public contracts only when they meet features of public contracts which are set in 6.161 article of Lithuanian Civil Code. The courts assigned to abonents an obligation to contract with subabonent if there are no technical reasons preventing the supply of energy through the local network of abonent and if this is the only opportunity

to get energy. Obligation to conclude an agreement with subabonent could be one of the features which allows to qualify a contract as a public contract.

Provisions of the law do not determine conclusion of abonent and subabonent contracts, so the contracting parties have the discretion to determine rights and obligations, but the terms of the contract must be consistent with the imperatives of law rules (criteria of fairness in consumer contracts and etc.). If the contract of abonent and subabonent does not contain certain provisions – they are determined by optional rules. Abonent and subabonent relationship is not identical to abonent and energy supply company relationship. If contract of abonent and subabonent meets the features of public contracts set in 6.161 article of Lithuanian Civil Code, relationship of abonent and subabonent could be equated to the relationship between abonent and energy supply company therefore energy purchase and sale agreements governing law (6.380-6.391 articles of Civil Code) *mutatis mutandis* could be applied to the abonent and subabonent relationship. Those provisions of purchase and sale agreements governing law which appearance was not determined by the specifics of public contracts, *mutatis mutandis* could be applied to the contract between abonent and subabonent which even does not meet the essential features of a public contract.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 66-1984; 2012, Nr. 17-752.
4. Lietuvos Respublikos sodininkų bendrijų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-40.
5. Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. 1-127 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 82-4279.
6. Elektros tiekimo ir naudojimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. 1-38 // Valstybės žinios. 2010, Nr. 20-957.
7. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo ir priežiūros taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. D1-629 // Valstybės žinios. 2010, Nr. 20-957.
8. Vandentvarkos ūkio naudojimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos statybos ir urbanistikos ministro 1996 m. lapkričio 22 d. įsakymu Nr. 172 // Valstybės žinios. 1996, Nr. 125-2923.
9. Гражданский кодекс (ГК РФ) // <http://www.zakonrf.info/gk/ch1>

Specialioji literatūra:

10. Л. Андреева. Энергоснабжению - четкое правовое регулирование // Российская юстиция. 2001, Nr. 8.
11. Анна Саакян, Константин Яковлев. Правовые вопросы субабонентского договора // ЭнергоStyle, 2010, Nr. 1, P.51.
12. М. И. Брагинский, Витрянский В.В. Договорное право. Вторая книга. Москва: Статут, 2000.
13. Е. В. Герасимчук. Некоторые вопросы прикладной электроэнергетики: абонент и субабонент // http://en-info.ru/pdf/Irbis_3_2011.pdf

14. Д. Михайлов. Субъекты отношений по предоставлению коммунальных услуг // www.law-n-life.ru/arch/151/151-11.doc
15. Жанэ Азамат Давлетович. Правовые аспекты энергоснабжения // http://zhane.ru/images/stories/ld/0/19____.pdf
16. Как избавиться от субабонентов // ЭнергоНадзор. 2010, Nr. 7 // http://www.tnadzor.ru/article/en/en_16_2010_27.php

Teismų praktika:

17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovo – AB “Lietuvos energija” filialo Kauno elektros tinklų – ieškinį atsakovui – UAB “Kauno praktika” ir trečiajam asmeniui – Kauno aukštesniajai technikos mokyklai - dėl 144 444,9 Lt skolos bei delspinigių už suvartotą elektros energiją išieškojimo, bylos Nr. 3K-3-161/2000.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. rugsėjo 13 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovės B. A. kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. vasario 22 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės B. A. ieškinį atsakovui P. Š., dalyvaujant trečiajam asmeniui SPAB “Lietuvos geležinkeliai” Šiaulių pastatų ir inžinerinių įrenginių ruožo vandentiekio eksploataciniam ūkiskaitiniam barui, dėl pažeistų teisių atstatymo, bylos Nr. 3K-3-804/2000.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje pagal atsakovo sodininkų bendrijos „Rapsas“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 27 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės A. T. ieškinį atsakovui sodininkų bendrijai „Rapsas“ dėl sodininkų bendrijos valdybos ir įgaliotinių susirinkimo bei visuotinio narių susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais, bylos Nr. 3K-3-55/2006.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovo 791-osios daugiabučio namo savininkų bendrijos ir atsakovo akcinės bendrovės „Grigiškės“ kasacinius skundus dėl Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2007 m. sausio 25 d. sprendimo ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 18 d. nutarties peržiūrėjimo, bylos Nr. 3K-3-211/2008.

21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009-03-24 teismu praktikos „Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga“.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovės A. S. kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 4 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje, bylos Nr. 3K-3-444/2010.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „ŽVC“ ir atsakovo mokslinės–gamybinės akcinės bendrovės „Precizika“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 11 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje, bylos Nr. 3K-3-123/2011.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje pagal atsakovo mokslinės–gamybinės akcinės bendrovės „Precizika“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 14 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „ŽVC“ ieškinį atsakovui mokslinei–gamybinei akcinei bendrovei „Precizika“ dėl pranešimo apie sutarties nutraukimą pripažinimo neteisėtu ir įpareigojimo vykdyti sutartį, bylos Nr. 3K-3-90/2012.
25. Kauno apygardos teismo 2010 m. gegužės 4 d. sprendimas civilinėje byloje pagal ieškovės A. S. ieškinį atsakovui UAB „Rodena“, bylos Nr. 2A-631-259-2010.
26. Šiaulių apygardos teismo 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje pagal ieškovų S. N. ir S. N. apeliacinį skundą dėl Šiaulių miesto apylinkės teismo 2009 m. spalio 28 d. sprendimo, bylos Nr. 2A-103-124/2010.
27. Vilniaus apygardos teismo 2008 m. birželio 2 d. sprendimas civilinėje byloje pagal atsakovo UAB „Rausa“ apeliacinį skundą dėl „Varėnos rajono apylinkės teismo 2009 m. vasario 13 d. sprendimo, bylos Nr. 2A42 -497/2008.
28. Vilniaus apygardos teismo 2010 m. rugsėjo 28 d. sprendimas civilinėje byloje pagal ieškovės Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro apeliacinį skundą dėl Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2009 m. gruodžio 11 d. sprendimo, bylos Nr. 2A-809-464/2010.
29. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. balandžio 22 d. sprendimas civilinėje byloje pagal ieškovo Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras apeliacinį skundą dėl

Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2010 m. birželio 2 d. sprendimo, bylos Nr. 2A-486-567/2011.

30. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 14 d. sprendimas pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „ŽVC“ apeliacinį skundą dėl Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2009 m. gruodžio 15 d. sprendimo civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „ŽVC“ ieškinį atsakovui Mokslinei gamybinei akcinei bendrovei „Precizika“ dėl pranešimo apie sutarties nutraukimą pripažinimo neteisėtu ir įpareigojimo vykdyti sutartį, bylos Nr. 2A-2118-467/2011.

Ikiteisminių ginčus nagrinėjančių institucijų sprendimai:

31. Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos 2008 m. spalio 16 d. sprendimas pagal A. K. skundą dėl Valstybinės energetikos inspekcijos prie Ūkio ministerijos sprendimo pagrįstumo, bylos Nr. 2008/01-4R-223

Kita literatūra ir internetinės nuorodos:

32. Lietuvos Respublikos valstybinės kainų ir energetikos komisijos 2009 m. veiklos ataskaita // <http://www.lsta.lt/files/news/VKEKKAtaskaita2009.PDF>